29850

PrO Hardenberg

Jaarstukken 2018

Inhoudsopgave

	Pagina
Bestuursverslag	3
Financiële kengetallen	18

Jaarrekening

Grondslagen	19
Model A: Balans per 31 december 2018	22
Model B: Staat van baten en lasten over 2018	23
Model C: Kasstroomoverzicht	24
Model VA: Vaste Activa	25
Model VV: Voorraden en vorderingen	26
Model EL: Effecten en Liquide middelen	27
Model EV: Eigen vermogen	28
Model VL: Voorzieningen en langlopende schulden	29
Model KS: Kortlopende schulden	30
Model G: Verantwoording subsidies	31
Model OB: Opgave overheidsbijdragen	33
Model AB: Opgave andere baten	34
Model LA: Opgave van de lasten	35
Model FB: Financiële baten en lasten	37
Model E: Overzicht verbonden partijen	38
WNT: Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semi publieke s	39
Niet uit de balans blijkende verplichtingen	41
Bestemming van het resultaat	42
Gebeurtenissen na balansdatum	43

Overige gegevens

Ondertekening door bestuurders en toezichthouders	44
Controle verklaring van de onafhankelijke accountant	45
Gegevens rechtspersoon	46

Bijlagen

Stichting voor christelijk praktijkonderwijs voor Hardenberg e.o.

Bestuursverslag 2018

Stichting voor christelijk praktijkonderwijs voor Hardenberg en omgeving

PrO Hardenberg

Hardenberg, 20 mei 2019

Leren voor Nu en Later

Voorwoord

Met tevredenheid bied ik namens stichting Praktijkonderwijs Hardenberg e.o. (PrO Hardenberg) het bestuursverslag aan met daarin onze verantwoording over het gevoerde beleid en de (financiële) resultaten van Praktijkonderwijs Hardenberg in 2018.

Van belang voor het bestuursverslag 2018 is dat de visie opnieuw geformuleerd is op drie fundamentele onderwijsaspecten:
-. Visie op leren;
-. Visie op onderwijs:
-. Visie op onszelf.

Onze missie is opgebouwd rond vijf nieuwe kernwaarden:
-. Betrokkenheid en Veiligheid:
-. Respect en Eigenwaarde;
-. Zelfredzaamheid en Verantwoordelijkheid;
-. Maatwerk;
-. Maatschappij.

Vervolgens is in kalenderjaar 2018 een start gemaakt met schoolontwikkeling rond drie thema's:
-. Didactisch Handelen:
-. Individueel Ontwikkelingsperspectiefplan en Loopbaanoriëntatie en begeleidingsgesprekken:
-. Praktijk en Arbeidstoeleiding.

De verantwoording van het financiële beleid van een instelling is vastgelegd in de jaarstukken. Jaarstukken zijn de documenten met financiële en niet-financiële verantwoordingsgegevens, die op grond van wettelijke bepalingen door het bevoegd gezag van de bekostigde school moeten worden opgesteld en ingediend bij het departement. De jaarstukken gaan vergezeld van een accountantsverklaring.

Financieel gezien is het resultaat over 2018 een goed jaar geweest; het boekjaar is afgesloten met een klein negatief saldo. Een nadere analyse laat zien dat er met name extra is geïnvesteerd in ICT (devices voor alle leerlingen) en een extra investeringen in de interne huisvesting, Dit was noodzakelijk vanwege een grote instroom in het eerste jaar.
PrO Hardenberg heeft een financieel gezonde positie.

Al met al was 2018 weer een intensief jaar voor PrO Hardenberg in zowel intern als extern perspectief. In dit bestuursverslag leest u daar meer over.
Ik wens u veel leesplezier toe en nodig u van harte uit om het gesprek hierover te voeren.

Het bestuur van de Stichting voor Chr. Praktijkonderwijs voor Hardenberg e.o.

Jan Winters MEM, bestuurder
Hardenberg, juni 2019

1. Hoofdstuk **1** Algemene informatie en gevoerd beleid
- **1.1.** Algemene informatie
  - 1.1.1. Doelgroep
  - 1.1.2. Schoolontwikkeling
  - 1.1.3. Externe factoren
  - 1.1.4. De schoolontwikkeling in voorliggende jaren
  - 1.1.5. Teamontwikkeling
  - 1.1.6. Nieuwe missie en visie
  - 1.1.7. Koers van de nieuwe schoolontwikkeling
- **1.2.** Organisatie
  - 1.2.1. Jaarverslag van de Raad van Toezicht
  - 1.2.2. Bestuur, directie en medezeggenschap
  - 1.2.3. Jaarverslag externe vertrouwenspersoon
- **1.3.** Personeel
- **1.4.** Huisvesting
- **1.5.** Samenwerkingsrelaties
- **1.6.** Verantwoording
  - 1.7.1 Horizontale verantwoording
  - 1.7.2 Verticale verantwoording
- **1.7.** Gevoerd Onderwijsbeleid
  - 1.8.1 Leerlingenaantal
  - 1.8.2 Kwaliteitszorg
  - 1.8.3 Curriculum
  - 1.8.4 Pedagogisch klimaat
    - 1.8.4.1 Sociale veiligheid
    - 1.8.4.2 Gezondheid
  - 1.8.5 Didactiek
  - 1.8.6 Nazorg

2. Hoofdstuk **2** Financieel Beleid
- **2.1** Gevoerd financieel beleid
- **2.2** Analyse financieel resultaat
- **2.3** Treasury- en financieringsbeleid
- **2.4** Financiële ontwikkelingen en overige financiële informatie
- **2.5** Continuïteitsparagraaf

3. Hoofdstuk **3** Overige informatie
- **3.1.** Maatschappelijk verantwoord ondernemen
- **3.2.** Belangrijkste bestuurlijke voornemens en reeds genomen besluiten
- **3.3.** Toekomstparagraaf
- **3.4.** Risicoparagraaf
- **3.5.** Bestuursverklaring inzake interne beheersing

4. Hoofdstuk **4** Tenslotte

PrO Hardenberg
Verlengde Korte Steeg 187772 RZ Hardenberg
Tel 0523-267700
info@prohardenberg.nl
www.prohardenberg.nl

Hoofdstuk 1 Algemene informatie

1.1 Algemeen

PrO Hardenberg is een school voor christelijk praktijkonderwijs te Hardenberg, die uitgaat van de Stichting voor Christelijk Praktijkonderwijs voor Hardenberg en omgeving. Het is een van de laatste zgn. eenpitters in de wereld van het voortgezet onderwijs.
Praktijkonderwijs is een vorm van voortgezet onderwijs bedoeld voor kinderen die om wat voor een reden dan ook, het andere voortgezet onderwijs niet kunnen volgen.
Het brinnummer is 03KZ. Op de school zitten per 1 oktober 2018 141 leerlingen en er werken 28 personen.

1.1.1 Doelgroep

PrO Hardenberg is een school voor praktijkonderwijs voor leerlingen tussen 12 en 18 jaar. Met toestemming van de inspectie kunnen leerlingen tot maximaal hun 20e op school blijven als daar enig expliciet doel mee is gediend. Leerlingen komen bij ons op school omdat ze door een cognitieve beperking niet geplaatst kunnen worden binnen het reguliere onderwijs.
In het PrO ontwikkelen jongeren zich vooral door praktisch bezig te zijn. De leerlingen worden via het PrO voorbereid op een passende plek in de maatschappij. Een deel van de leerlingen betreedt na het afronden van het PrO de reguliere of begeleide arbeidsmarkt. Het andere deel verlaat het PrO om een vervolgopleiding in het MBO te volgen. Het Praktijkonderwijs is in de uitvoering van het onderwijs nauw verbonden met de arbeidsmarkt, leerlingen binnen het praktijkonderwijs leren vooral door doen. Stages en de toeleiding naar arbeid vormen een aanzienlijk onderdeel in de uitvoering van het onderwijs op PrO Hardenberg.

1.1.2 Schoolontwikkeling

De schoolontwikkeling in het algemeen wordt niet alleen bepaald door de voortdurende kwaliteitsverbetering naar aanleiding van de evaluaties van de kwaliteitsonderzoeken van bijvoorbeeld PrOZo. De ontwikkelingen in de maatschappij en de veranderingen in de regelgeving van de overheid zijn in deze periode sterk bepalend geweest voor de herinrichting van het onderwijs op PrO Hardenberg.

1.2.1 Externe Factoren

In het jaar 2015 had het praktijkonderwijs naast de effecten van de economische crisis te maken met vier transities ingezet door de overheid. Deze transities hebben ervoor gezorgd dat de inrichting van het onderwijs en de zorg op PrO Hardenberg in een relatief korte tijd behoorlijk moest veranderen. Om welke transities gaat het?

De participatiewet
In de Participatiewet zijn drie oude wetten opgegaan:
- De Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wajong)
- Wet sociale werkvoorziening (Wsw)
- Wet werk en bijstand (Wwb)

Het doel van de participatiewet is om meer mensen, ook mensen met een arbeidsbeperking, aan de slag te krijgen. De gemeente is verantwoordelijk geworden voor mensen met arbeidsvermogen die ondersteuning nodig hebben. De wet geeft de gemeenten een aantal instrumenten om te zorgen dat mensen met een arbeidsbeperking een plek op de arbeidsmarkt kunnen vinden. De belangrijkste zijn loonkostensubsidie en beschut werk. Gemeenten bepalen op basis van maatwerk wie voor welke vorm van ondersteuning in aanmerking komt.

De gemeente heeft voor de nieuwe doelgroep dezelfde taken als voor mensen met een bijstandsuitkering, namelijk om deze mensen ondersteuning te bieden gericht op arbeidsinschakeling en waar nodig, inkomensondersteuning.
De school heeft met de invoering van de participatiewet naast een veranderende regelgeving en inrichting van de instrumenten ook een andere samenwerkingspartner gekregen: de gemeente.

De Jeugdwet
De Jeugdwet vervangt in 2015 de Wet op de jeugdzorg, en verschillende andere onderdelen van de jeugdzorg die onder de Zorgverzekeringswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten vielen. De jeugdbescherming en jeugdreclassering maken ook onderdeel uit van de wet.
In de Jeugdwet is de verantwoordelijkheid van de gemeenten uitgebreid met:
- de provinciale (geïndiceerde) jeugdzorg;
- de gesloten jeugdzorg, geestelijke gezondheidzorg voor kinderen en jongeren (jeugd-ggz);
- zorg voor jeugd met een lichte verstandelijke beperking (jeugd-lvb);
- ggz in het kader van het jeugdstrafrecht (forensische zorg), jeugdbescherming en jeugdreclassering.

In de Jeugdwet en de Wet passend onderwijs is bepaald dat gemeenten en samenwerkingsverbanden van schoolbesturen een plan moeten maken waarin ze beschrijven hoe ze de jeugdhulp en het passend onderwijs willen organiseren.

De WMO-2015
Gemeenten hebben in de nieuwe Wmo een bredere verantwoordelijkheid voor de deelname van mensen met een beperking of psychische problematiek aan het maatschappelijke verkeer (participatie). Ook moeten zij een passende ondersteuning bieden waarmee mensen in staat zijn tot het uitvoeren van de noodzakelijke algemene dagelijkse levensverrichtingen en het voeren van een gestructureerd huishouden (zelfredzaamheid). Mensen die voor hun begeleiding (gericht op bevordering, behoud of compensatie van de zelfredzaamheid) een beroep deden op de AWBZ, kunnen zich nu wenden tot de gemeente. Het gedeelte van deze doelgroep dat verzorging nodig heeft die in het verlengde van de begeleiding wordt geleverd en daarmee samenhangt, valt sinds 1 januari 2015 ook onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.
De school heeft niet het eigenaarschap voor deelname van activiteiten die voortvloeien uit deze wet. Leerlingen of hun ouders zijn relatief vaak aangewezen op de WMO. Omdat deze wet gefundeerd is op de zelfredzaamheid van mensen en de school leerlingen toe leidt naar een zo groot mogelijke zelfredzaamheid, heeft de school een functie in het verkrijgen van de noodzakelijke ondersteuning voor de leerling.

Wet Passend Onderwijs 1 augustus 2014
Het Praktijkonderwijs is een reguliere vorm van Voortgezet Onderwijs. De bekostigingswijze voor het PrO is door deze wet veranderd en door deze wet is de indicatiestelling gewijzigd.
De wet beoogt een beweging in gang te zetten van curatieve naar meer preventieve ondersteuning. Preventieve ondersteuning beperkt zich niet tot de school. Opvoed- en opgroeiondersteuning moet integraal onderdeel zijn van het totale zorg- en ondersteuningssysteem rond de school en het gezin. Ook de handelingsgerichte diagnostiek heeft een integraal karakter. Intersectoraal werken bevordert een goede begeleiding van kwetsbare kinderen in de overgang tussen onderwijssectoren (vve-po-vo-mbo). De school voor Praktijkonderwijs heeft zich te verhouden tot deze wet Passend Onderwijs. Het samenwerkingsverband verdeelt de zorgmiddelen. Een goede positionering van het Praktijkonderwijs in het samenwerkingsverband is noodzakelijk.

AKA wordt Entree-Onderwijs per augustus 2016
PrO Hardenberg heeft in haar schoolorganisatie een AKA/Entree opleiding ingericht. Jongeren van het PrO kunnen hierdoor hun opleiding voortzetten in het MBO. Deze opleiding wordt in samenwerking met het plaatselijke ROC gegeven. Met ingang van augustus 2016 worden de kwalificaties beschreven aan de hand van een basisdeel, een profieldeel en zijn er keuzedelen. Daarmee verschuiven de competenties iets meer naar de achtergrond, en worden kennis en

vaardigheden weer belangrijker. Verder zijn er de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen bij gekomen.

ESF-gelden zijn drastisch verminderd
Voor de zorgvuldige aansluiting voor leerlingen op de arbeidsmarkt kon het PrO waardevolle trajecten voor leerlingen aanbieden (Branchegerichte cursussen). Vanaf het jaar 2018 kunnen praktijkscholen geen aanspraak meer maken op deze middelen. Dat betekent dat de financiering van het personeel en de cursussen in gevaar is gekomen. Dit legt een negatieve druk op de formatie en het takenpakket van de school.

1.2.2. De schoolontwikkeling in voorliggende jaren

Bovenstaande veranderingen zijn van grote invloed geweest op de schoolontwikkeling. De school moest zich op veel terreinen heroriënteren en de schoolsystemen aanpassen op de ontwikkelingen rond de school. Deze veranderingen heeft het onderwijsteam gestimuleerd om eigentijds onderwijs te ontwikkelen gedurende de implementaties van de transities en andere externe factoren.
Dankzij deze veranderingen is PrO Hardenberg meer leerlinggericht gaan werken. Binnen het nieuwe stelsel staat de onderwijsondersteuningsvraag centraal: wat heeft de leerling in deze situatie nodig, hoe gaan we dat organiseren en arrangeren, wie hebben we daarvoor nodig en hoeveel kost het?
In deze periode zijn we pragmatisch bezig geweest met de schoolontwikkeling. Wat vraagt de veranderende schoolomgeving en de leerling van ons? Vanuit die vragen hebben we de onderwijsorganisatie op verschillende onderdelen gewijzigd en vernieuwd.

In deze periode hebben de volgende schoolontwikkelingen plaatsgevonden:
- een vernieuwde zorgroute
- de ontwikkeling van de begeleide stage
- de ontwikkeling en realisatie van de simulatiewoning
- de rolwisseling binnen het personeel dat de mentor in principe ook stagebegeleider is
- invoering van de methode voor sociale vaardigheden
- vernieuwing van het IOP/OPP
- sociaal veiligheidsbeleid vastgesteld
- ontwikkeling en aanpassing van het transitietraject naar arbeid (partcipatiewet)

De implementatie van de schoolontwikkelingstrajecten werden geïnitieerd door werkgroepen. De uitrol van de verschillende trajecten werd in overleg en in samenwerking met de betrokken medewerkers uitgevoerd.

Na deze periode van een reactieve vorm van schoolontwikkeling ontstaat er in het team de behoefte om de totale schoolontwikkeling gefundeerd op te bouwen.

1.2.3. Teamontwikkeling

Het is van essentieel belang dat beleidsontwikkelingen en vernieuwingsactiviteiten binnen een schoolorganisatie gedragen wordt door het personeel van de schoolorganisatie. Om de professionele cultuur binnen het team te vergroten, is het goed om bij de start een aantal algemene, gezamenlijke uitgangspunten vast te stellen. In 2017 hebben we onder leiding van een coach onderzoek gedaan naar onze algemene en gezamenlijke opdracht. Hoe willen wij als team functioneren en wat is de basis van onze samenwerking in de school? Na een aantal sessies heeft het team “het teambewustzijn” beschreven. Het teambewustzijn is vastgelegd in een team-bewustzijn-poster.

PrO Hardenberg
school voor christelijk praktijkonderwijs

"ONS TEAM-BEWUSTZIJN"

...

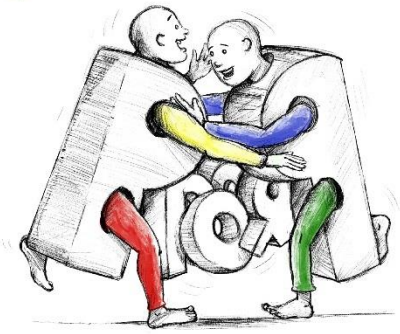

"SAMEN PROFESSIONEEL"

dragen we samen verantwoordelijkheid
worden we gedreven door passie
feedback geven met positieve intentie
oplossingsgericht overleg

"WE HOUDEN VAN DUIDELIJKHEID"

gezamenlijk doel voor ogen
helder welke stappen en
waar deze naartoe leiden

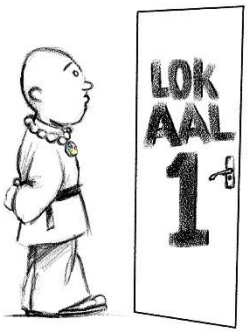

"WEES VERSCHILLIG"

durven we verschillend te zijn
respecteren we de ander
waarderen we elkaars kwaliteiten

"MET EEN LACH EN EEN TRAAN"

elkaar opzoeken en
elkaar tot steun zijn
met humor de waan van de dag
relativeren

M Mariani

1.2.4 Nieuwe missie en visie

Eind schooljaar 2017/2018 heeft het team onder leiding van een andere deskundige onderzocht op welke beleidsterreinen PrO Hardenberg de komende jaren wil en moet ontwikkelen. Bij de inventarisatie van de mogelijke schoolontwikkelingen bleek binnen het team dat het fundament voor schoolontwikkeling, een gezamenlijke basis en vertrekpunt, niet meer actueel was. Het gezamenlijke doel moest opnieuw onderzocht en vastgesteld worden.
Dat resulteerde in de opdracht om een nieuwe missie en visie te gaan vaststellen met het team. Aan de hand van een vragenlijst vanuit de thema's van de vorige missie en visie (2012) zijn alle individuele medewerkers van het team bevraagd. Men kon de eigen gedachten formuleren voor de nieuwe missie en visie. Met de opbrengst van de collectieve inbreng is een concept missie en visie document geschreven. Na een bespreking van het missie en visie-document kon een definitief document worden vastgesteld.

Missie

Betrokkenheid en Veiligheid

Iedere leerling voelt zich welkom op onze school, want bij ons mag je zijn zoals je bent. We gaan uit van de kwaliteiten van leerlingen en doen dat altijd binnen een realistische context.
Om zich te kunnen ontplooien moeten leerlingen zich veilig voelen. Om tot leren te komen moet je dingen doen die je nog niet goed kunt. Dit gebeurt op onze school in een warm pedagogisch klimaat, waarin je fouten mag maken en dan gewoon een nieuwe kans krijgt.
Op PrO Hardenberg zien wij oprechte aandacht en betrokkenheid, in een geborgen en veilige setting, als voorwaarde om tot ontwikkeling te komen. Dit draagt bij aan het persoonlijk welbevinden van leerlingen en bevordert de sociale omgang. Het geeft ze de tools om samen te werken en relaties aan te gaan.

Respect en eigenwaarde

Ieder mens is waardevol. Respect tonen voor elkaar is een voorwaarde voor een schoolklimaat waarin iedereen zichzelf mag zijn. Respect dwing je niet af, dat bouw je op. Daarom hechten wij veel waarde aan een goede onderlinge relatie, waarin we open en transparant met elkaar communiceren.
We laten leerlingen hun eigen talenten ontdekken om ze vervolgens in te kunnen zetten voor zichzelf en voor de ander. Met onze positieve benadering vergroten we de eigenwaarde van leerlingen.

Zelfredzaamheid en verantwoordelijkheid

Ieder mens heeft het recht om sturing te geven aan zijn eigen leven. In de ontwikkeling naar volwassenheid wordt zelfredzaamheid steeds belangrijker en daarom leren we leerlingen stapsgewijs meer verantwoordelijkheden te dragen.
Na het doorlopen van het praktijkonderwijs kunnen jongeren zelfstandig en volwaardig meedoen in de maatschappij. We bereiden leerlingen voor op een toekomst waarin ze zelf keuzes zullen moeten maken op het gebied werken, wonen, vrije tijd en burgerschap.

Maatwerk

Elk mens is uniek. Vanuit je eigen talenten werken geeft voldoening en zingeving aan je leven en daarom staan voor ons de behoeften van de leerling centraal. Binnen PrO Hardenberg zoeken we voor iedere leerling naar de meest passende route op weg naar een baan.
We realiseren maatwerk vanuit de verschillende disciplines, zowel binnen- als buiten de school. De leerling bepaalt langs welke meetlat wij zijn of haar ontwikkeling leggen.

Maatschappij

Onze school is een oefenplaats om uiteindelijk zelfstandig deel te nemen aan de samenleving. We laten de leerling een realistische houding ontwikkelen ten aanzien van de maatschappij.
Ons onderwijs gaat verder dan de muren van de school. De samenwerking met ons netwerk speelt een belangrijke rol in de uitvoering van ons onderwijs. We staan open voor de wereld buiten de school en zetten de omgeving in waar dat nodig is. Samen dragen we de verantwoordelijkheid dat leerlingen zo goed mogelijk in de maatschappij terechtkomen.
We bieden toekomstgericht onderwijs, waarbij we kritisch kijken naar de kansen en mogelijkheden die de maatschappij ons nu en in de toekomst biedt.

Visie

Visie op leren

Op onze school stimuleren we leerlingen om te onderzoeken wie ze zijn en leren ze om te reflecteren op hun kwaliteiten en beperkingen. Zo maken ze kennis met zichzelf. Door het vergroten van hun eigen kracht leren we de jongeren hoe ze omgaan met de verantwoordelijkheden die ze tijdens en na hun schoolperiode zullen moeten nemen. We bouwen daarmee aan zelfredzaamheid. Voor ons betekent dit dat onze leerlingen zelf, of met behulp van anderen, een waardevolle plaats in de samenleving kunnen verwerven.

In ons onderwijsaanbod is ruimte voor het talent van de leerling. We geloven dat het werken vanuit je eigen kracht energie geeft en motiveert. Door het aanleren van hefboomvaardigheden leren we de leerlingen hun talenten te zien.

We stimuleren leerlingen om stapsgewijs buiten hun comfortzone te treden en bieden hen daarvoor een leer-werkklimaat waarin ze tot leren durven te komen. Door respectvol, professioneel en authentiek te handelen vanuit gelijkwaardigheid, zorgzaamheid en tolerantie creëren wij een pedagogisch klimaat waarin alle leerlingen zich veilig en geborgen voelen. Door het geleerde ook te herhalen worden de leerlingen bevestigd in wat ze kunnen, daardoor krijgen ze steeds meer grip op het leren. We dragen er zorg voor dat leerlingen zich als persoon gekend voelen. Er is oprechte aandacht voor wie ze zijn en wat er speelt in hun leven. Tijdens onze lessen is altijd ruimte voor persoonlijke aandacht.

Ieder mens heeft een doel nodig om goed te kunnen functioneren. Daarom begeleiden we leerlingen bij het stellen van hun eigen doelen. Door het aanwakkeren van de intrinsieke motivatie vergroten we de eigenwaarde van onze leerlingen. We helpen ze hun eigen leerwensen te verhelderen en om de gevolgen ervan te overzien. We leren onze leerlingen om hun eigen verantwoordelijkheid te dragen, ook wanneer hun keuzes minder goed uitpakken. Zo stimuleren we de eigen regie van de jongeren. We streven ernaar dat ze hun groeiproces kunnen benoemen en zich bewust zijn van hun gedrag.

Visie op onderwijs

“Het vergt de inspanning van een geheel dorp om een kind op te voeden” is een oud Afrikaans gezegde. Daarmee wordt bedoeld dat iedereen in de directe omgeving een verantwoordelijkheid draagt bij het leren van kinderen. Dit is een waarde waar wij als school voor staan. Samen met elkaar en samen met de ouders/verzorgers dragen wij de verantwoordelijkheid om de leerlingen naar een passende plek in de maatschappij te brengen.

Leerlingen binnen het praktijkonderwijs leren het beste door het te doen. We werken daarom veelal vanuit een realistische context. Uitgangspunt van ons onderwijs is dat de inhoud en de omgeving van het onderwijs maximaal aansluiten op de praktijk. Immers, onze leerlingen ontwikkelen zich in een realistische werkomgeving sneller dan in de schoolbanken. Om concrete ervaringen op te doen, geven we leerlingen veel ruimte om binnen en buiten de school praktisch aan de slag te gaan.

Om tot levensecht leren te komen, zoeken we actief de samenwerking op met bedrijven en instellingen en spelen we in op de wensen van de arbeidsmarkt. In een begeleide setting laten we

leerlingen kennismaken met wat de maatschappij later van ze verwacht. Dit kun je zien aan hoe wij de vakken wonen en burgerschap, de praktijkvakken en de stages inrichten.

Ons onderwijs typeert zich door de lesstof in kleine, behapbare doelen op te bouwen. Zo laten we leerlingen zoveel mogelijk positieve leerervaringen opdoen. We zorgen dat de leerling zich niet overweldigd voelt tijdens het leerproces. We waken voor overvraging.

In ons onderwijs staat de leerling centraal. We zijn niet het soort school dat elke leerling op dezelfde wijze van A naar B brengt. We spelen juist in op verschillen in aanleg, mogelijkheden en leerwensen. We vertalen ons onderwijsaanbod naar betekenisvolle, inspirerende en effectieve lessen. De afwisseling en de balans in de theorievakken, de praktijkvakken en de stagemomenten versterkt het aanbod.

Ons doel is leerlingen in samenspraak met de ouders/verzorgers zo goed mogelijk te begeleiden op weg naar hun plek in de maatschappij. Dit doen we door hun ontwikkeling nauwkeurig in beeld te brengen en aan te sluiten op hun uitstroomperspectief. Ons onderwijsaanbod heeft meerwaarde voor de toekomst van de leerling op het gebied van wonen, werken, vrije tijd, burgerschap en algemeen welbevinden.

Ons onderwijs is naar buiten gericht. We brengen leerlingen in contact met de wereld. We hebben aandacht voor andere culturen, voor actuele thema's en voor maatschappelijke vraagstukken.
We spelen in op veranderingen zoals digitalisering en globalisering.

Er is nadrukkelijk aandacht voor de ontwikkelingen in de maatschappij. De maatschappelijke veranderingen zitten in een stroomversnelling. Beroepen veranderen, de verscheidenheid aan culturen neemt toe en innoverende technieken stellen andere eisen aan de vaardigheden van onze jongeren.

We vinden het van belang om midden in de maatschappij te staan en stemmen ons onderwijs steeds af op de eigentijdse eisen, zodat onze leerlingen zo goed mogelijk in de maatschappij terechtkomen.

Visie op onszelf

Ieder mens is uniek en heeft het recht om zijn of haar eigen identiteit te ontwikkelen. Ieder mens mag er zijn en maakt op zijn of haar eigen manier de wereld een beetje mooier. We praten daarom met passie over onze leerlingen en zoeken steun bij elkaar om ons onderwijs steeds verder te verbeteren.
We kiezen met ons hart voor dit type onderwijs en zijn in staat hier professioneel vorm aan te geven. We werken met elkaar samen vanuit een basis van wederzijds respect. Dat zie je in onze school door de manier waarop we met elkaar omgaan. We hebben vertrouwen in elkaars intenties en leren van onze fouten. We gaan uit van mogelijkheden en dat we in staat zijn om samen elke hindernis te overkomen.
We hebben oog voor elkaar en communiceren transparant. We ondersteunen elkaar en waken ervoor elkaar niet te ondermijnen.
We handelen vanuit de christelijke kernwaarden vriendelijkheid, zachtmoedigheid, vertrouwen, naastenliefde en goedheid.
Samen geven we vorm aan deze bijzondere vorm van onderwijs.

1.2.5. Koers van de nieuwe schoolontwikkeling

Met de vaststelling van de nieuwe missie en visie is de koers tot verdere schoolontwikkeling vastgesteld. Elke medewerker heeft zeggenschap gehad over de totstandkoming en vaststelling van de missie en visie van PrO Hardenberg. Het basisdocument voor het onderwijskundig beleid is vanuit brede zeggenschap van het personeel vastgesteld.
De koers van PrO Hardenberg is op deze wijze bepaald en ook bepalend voor de schoolontwikkelingsplannen voor de nabije toekomst.

In oktober 2018 is de agenda van de schoolontwikkelingsplannen door het team vastgesteld en zijn op basis van professie en interesse nieuwe werkgroepen geformeerd om de verschillende ontwikkelingen uit te voeren. Na een verkenning wat de samenleving en de arbeidsmarkt van het praktijkonderwijs verwacht heeft het team besloten de schoolontwikkelagenda te laten bepalen door drie thema's uit te werken.

1. Didactisch handelen

Ontwikkelen van meer doelgericht onderwijs en didactisch handelen, leerlijnen en verslaglegging leeropbrengsten. Aan de hand van de rekenlijn wordt dit thema verder uitgewerkt.

2. IOP en LOB

Een onderzoek naar het IOP (Individueel Ontwikkelplan) om het dit plan verder uit te werken. Met als doel dat het IOP een levend document wordt van de leerling.
Een onderzoek naar mogelijk een andere vorm en inhoud van de LOB (Loopbaan Ontwikkeling en Begeleiding).

3. Praktijk en arbeidstoeleiding

Een intern/extern onderzoek naar opleiding, examinering en certificering

De werkgroepen gaan met de thema's aan het werk aan de hand van een werkplan. De werkgroepen delen het opgestelde plan en de uitvoering van het plan met de andere personeelsleden tijdens de teambijeenkomsten. Bij schoolontwikkeling ontstaan veranderingen in de organisatie. De plannen en uitkomsten worden altijd op centrale bijeenkomsten en vergaderingen gedeeld en met feedback voorzien door het team.

1.3 De organisatie

1.3.1 Jaarverslag van de Raad van Toezicht

Inleiding

In de aanloop naar 2011 is door het toenmalige bestuur de beslissing genomen tot het scheiden van bestuur en toezicht en is per 1 januari 2011 een Raad van Toezicht gevormd en een bestuurder benoemd.
De Stichting voldoet daarmee aan de wettelijke eisen ten aanzien van het scheiden van bestuur en toezicht op het bestuur.
De Stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41022656.

Samenstelling van de Raad van Toezicht

De namen en functies van de leden van de Raad van Toezicht in het verslagjaar zijn:
Dhr. J. Bakker, voorzitter
Mw. L.H.G. Hoekerswever, secretaris
Mw. J.W. Huisman, lid.
Mw. G. v.d. Wel, lid
Mevrouw Huisman is onlangs afgetreden als lid van de Raad van Toezicht, de Raad heeft het voornemen deze vacature via een wervingsprocedure te doen vervullen.

Samenstelling van het bestuur

Het bestuur van de stichting bestaat uit één professionele bestuurder en is benoemd door de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht heeft per 1 januari 2017 een nieuwe bestuurder benoemd, dhr. J. Winters MEM.

Vergaderingen van de RvT

De Raad van Toezicht heeft gedurende het verslagjaar 5 vergaderingen gehad, waarin volgens een vastgelegd door de Raad van Toezicht vastgesteld schema informatie heeft verkregen van de bestuurder over de ontwikkelingen in de school. Daarnaast is in het verslagjaar de jaarrekening 2017 door de RvT goedgekeurd alsmede de begroting voor het begrotingsjaar 2018.

Verhouding tussen RvT en bestuurder

De bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de Raad van Toezicht en de bestuurder zijn vastgelegd in een bestuursreglement.
Eén maal per jaar voert een vertegenwoordiging van de RvT een functioneringsgesprek met de bestuurder. Daarnaast zijn er voortgangsgesprekken tussen de voorzitter van de RvT en de bestuurder.

Overleg met de medezeggenschapsraad

De Raad van Toezicht heeft in het verslagjaar overleg gevoerd met de medezeggenschapsraad.

Zelfevaluatie

In 2014 heeft de Raad van Toezicht samen met de bestuurder onder leiding van ingehuurde deskundigen een evaluatieve reflectie georganiseerd. Er is een governancescan uitgevoerd die duidelijk heeft gemaakt dat de scheiding van bestuur en toezicht goed is geregeld en dat beide organen goed in positie staan om hun rol en verantwoordelijkheid te kunnen realiseren. Er is een aantal aanbevelingen gedaan waaronder de keuze van een jaarlijks toezicht thema, het bevorderen van de contacten met de werkvloer, het verder ontwikkelen van het toezichtskader, het vastleggen van het bestuurlijk toezichtskader en het beter communiceren van de wijze waarop bestuur en toezicht vanuit de Stichting zijn geregeld via de website.

Deze aanbevelingen zijn door de Raad van Toezicht besproken en met de realisering daarvan is in de loop van het verslagjaar begonnen en een aantal is reeds uitgevoerd.

1.3.2. Bestuur, directie en medezeggenschap

De bestuurder bestuurt op hoofdlijnen en geeft leiding aan de directeur van de school. De verantwoordelijkheidsverhoudingen tussen bestuurder en directeur zijn vastgelegd in een managementstatuut.

De directie van PrO Hardenberg wordt gevoerd door de heer H.K. Kremer. Er is geen adjunct-functie binnen het formatieplaatje van de school. De school heeft een coördinatieteam van zeven personen te weten drie onderwijscoördinatoren, een coördinator arbeidstoeleiding en nazorg, een zorgcoördinator-orthopedagoog, een coördinator praktijkvakken en een stage-coördinator. Dit team fungeert direct onder de directeur als klankbord, coördinatiepunt en plek van beleidsvoorbereiding.
Hiërarchisch gezien is er geen andere lijn dan die van de bestuurder via de directeur naar het uitvoeringsniveau. Op uitvoeringsniveau bestaan de zeven coördinatiefuncties met een geformaliseerd zwaarder niveau aan taken en door de directeur gemandateerde verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

De school heeft een medezeggenschapsraad (MR) bestaande uit twee medewerkers (personeelsgeleding) en twee ouders (oudergeleding). De MR heeft in 2018 vijf keer met de bestuurder overleg gehad.

Het organogram van de Stichting voor Christelijk praktijkonderwijs voor Hardenberg e.o. ziet er als volgt uit:

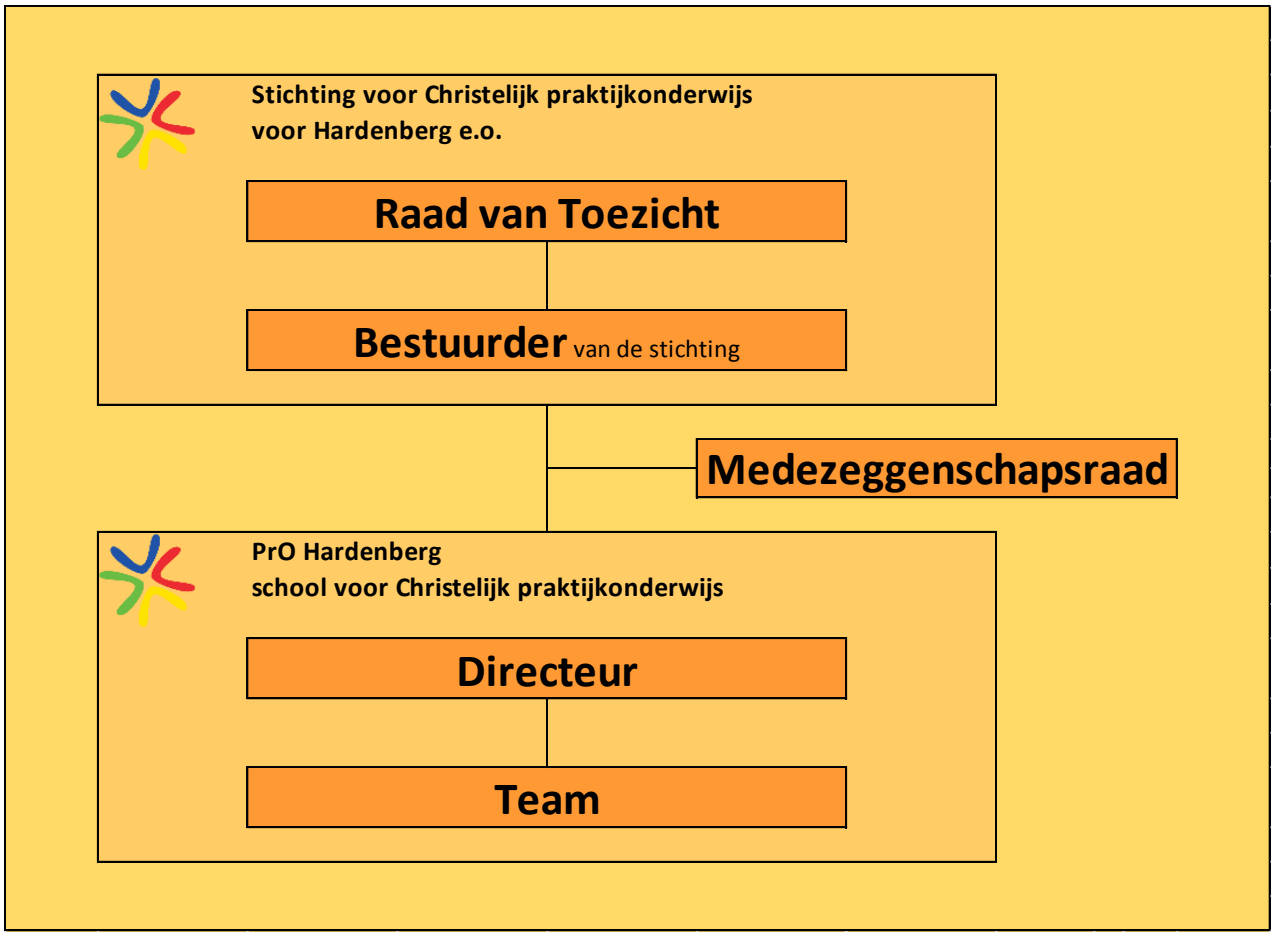

1.3.3 Jaarverslag klachtenregeling 2018 externe vertrouwenspersoon

Contactpersonen

Het betreft de klachtenregeling door de interne contactpersonen van Pro Hardenberg. Van toepassing is de klachtenregeling zoals deze door het bestuur van de school is vastgesteld.

Aantal klachten die de contactpersoon hebben bereikt.

Soort klacht	Horen van de klacht	Bemiddeling	Verwijzing vertrouwenspersoon
Ongewenst gedrag leerlingen/leerlingen	0		
Ongewenst gedrag leerlingen/leraar	0		
Ongewenst gedrag leden /leerlingen	0		
Er zijn geen klachten gemeld bij de (vertrouwens)contactpersonen van Pro Hardenberg.			

Externe vertrouwenspersoon.
Het betreft de klachtenregeling door de externe vertrouwenspersoon (mevr. L. ter Meer) benoemd door het bestuur van Pro Hardenberg. Het betreft hier de klachten waarbij de externe vertrouwenspersoon is betrokken. Van toepassing is de klachtenregeling zoals deze door het bestuur van Pro Hardenberg is vastgesteld.

Aantal klachten die de externe vertrouwenspersoon hebben bereikt.

Soort klacht	Horen van de klacht	Advies	Bemiddeling	Aangifte
Ongewenst gedrag leerlingen/leerlingen	0			
Ongewenst gedrag leerlingen/leraar	0			
Ongewenst gedrag leden /leerlingen	0			
Er zijn geen klachten behandeld door de externe vertrouwenspersoon.				

1.4 Personeel

Het bevoegd gezag/het bestuur is werkgever van de directie, leerkrachten en onderwijsondersteunend personeel dat werkzaam is op de school. PrO Hardenberg biedt arbeidsvoorwaarden volgens de wetgeving in de WPO/WEC en de CAO Voortgezet Onderwijs. De stichting conformeert zich aan de richtlijnen van de minister betreffende ontslag en uitkeringen bij ontslag.

In het volgende overzicht staan wat kerngegevens op een rij.

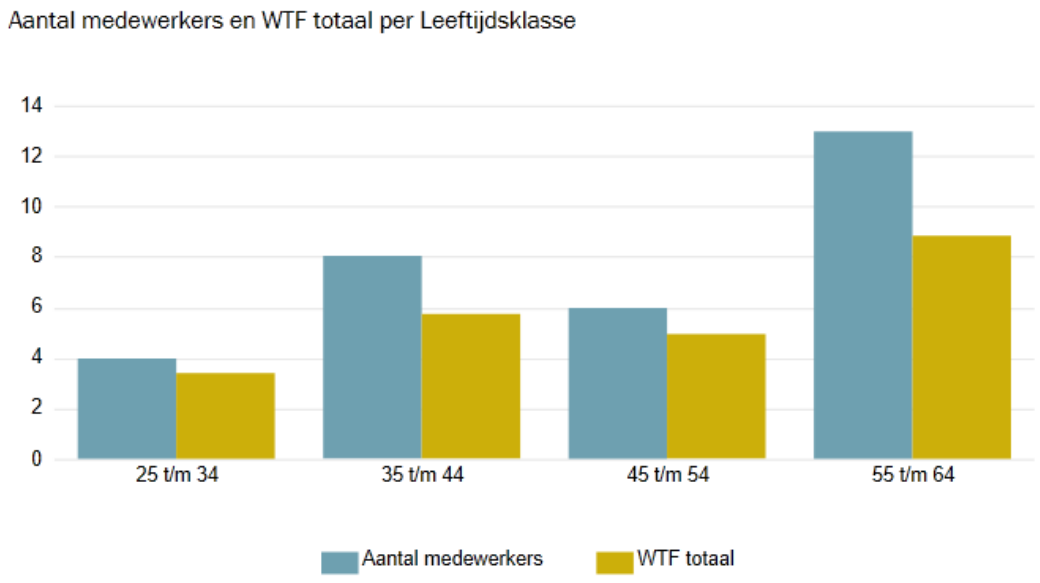

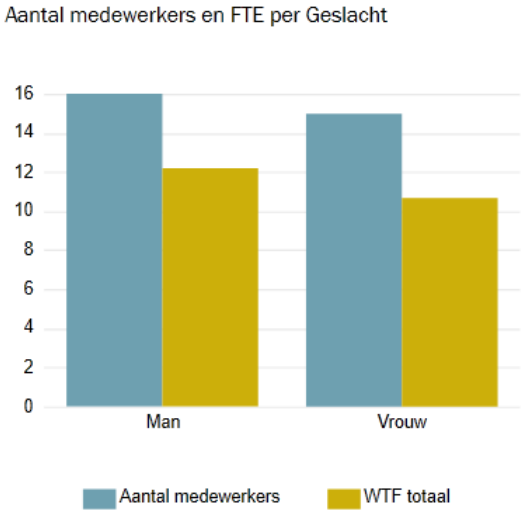

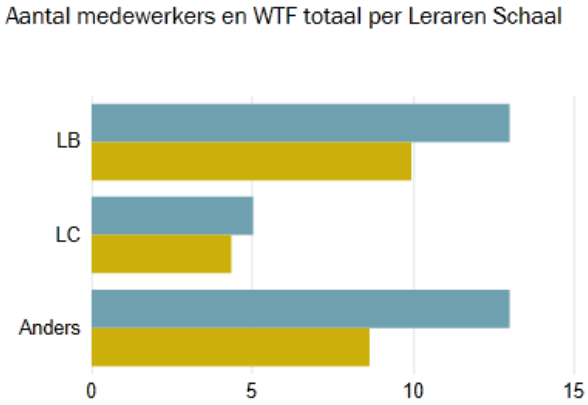

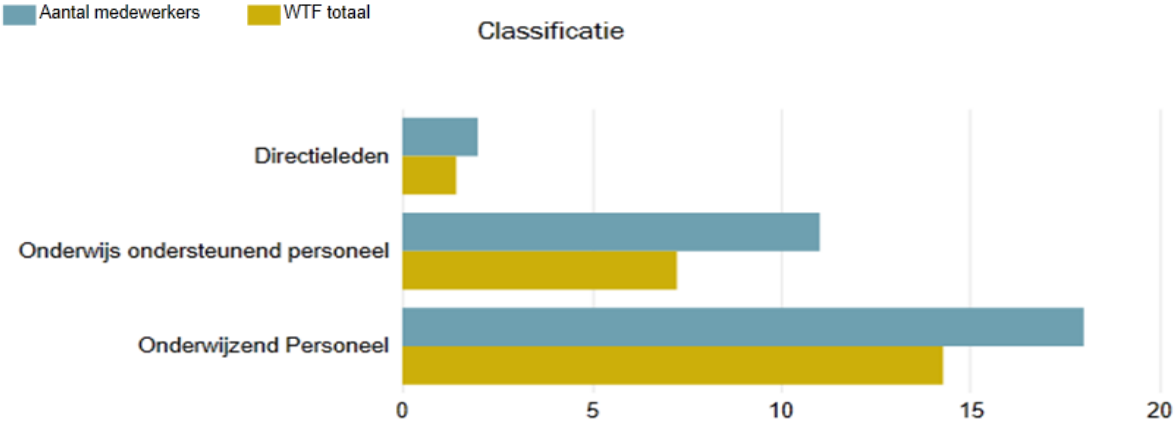

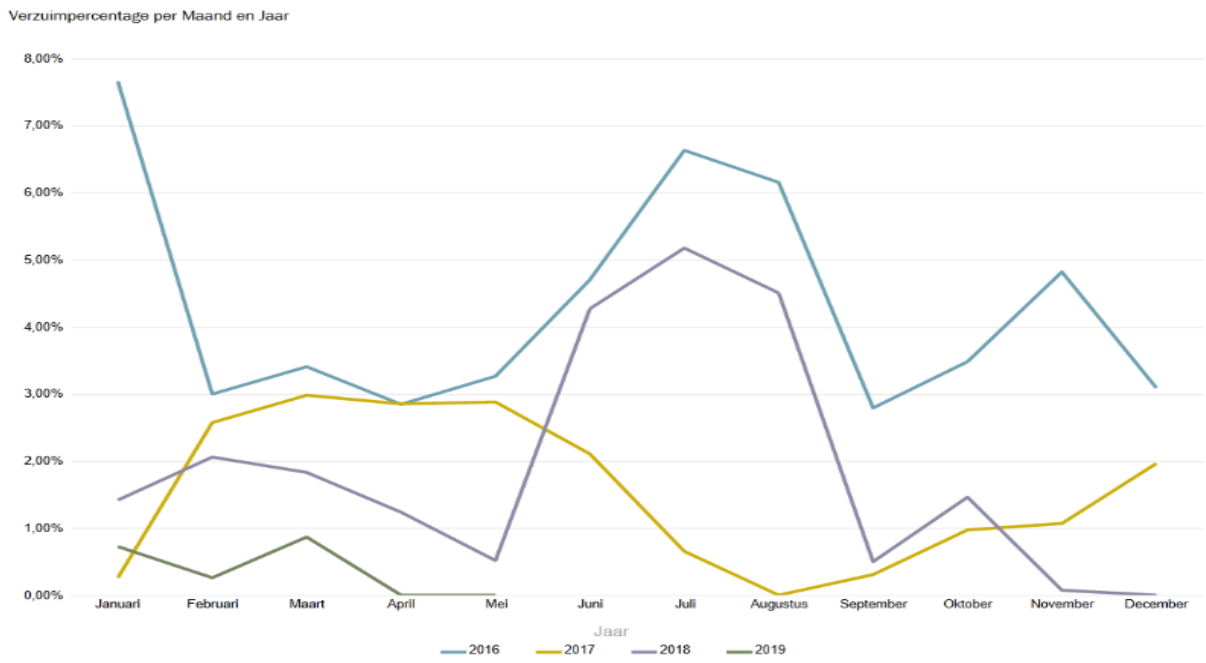

Kengetallen ziekteverzuim

	2014	2015	`2016	2017	2018
ZVP	1,7	4,8	4,41	1,54	1.89
ZMF	1.34	0.44	0.96	0.50	0.42
GZVD	2.4	3.7	39.44		32.69

Kengetallen personeel 2018

Het aandeel van het management van de totale formatie is op PrO Hardenberg lager dan landelijk.
Het verloop van medewerkers is op onze school buitengewoon gering.
In 2018 is de vaste formatie uitgebreid door personeelsleden die tot juli 2018 op payrollbasis benoemd waren een vaste benoeming aan te bieden per 1 augustus 2018. Daarnaast hebben we personeelsleden een tijdelijke uitbreiding op hun benoeming gegeven doordat we twee extra groepen hebben moeten formeren door het hogere aantal leerlingen in het eerste leerjaar en de entreegroep.

Ziekteverzuim 2018

In 2018 is het ziekteverzuimpercentage (ZVP) gestegen van ongeveer 1,54 % in 2017 naar 1,89% in 2018 (zie kengetallen ziekteverzuim. De verzuimmeldingsfrequentie is verder gedaald van 0.5 % naar 0,42 % in 2018. De stijging van het verzuimpercentage heeft te maken met het feit dat er in 2018 twee langdurig zieke medewerkers waren met niet-arbeid gerelateerde klachten. In deze langdurige ziektegevallen is er sprake geweest van begeleiding door de Arboarts en de directeur.

1.5 Huisvesting

Het bevoegd gezag is economisch eigenaar van de school en de bijgebouwen alsmede speeltoestellen en andere terreininrichting op het adres Verlengde Korte Steeg 18 7772 RZ te Hardenberg. De gemeente Hardenberg is juridisch eigenaar van de gebouwen. Het bevoegd gezag draagt zorg voor het onderhoud van het schoolgebouw en overige belangen.

In onderwijskundige zin voldoet het schoolgebouw niet meer aan de eisen van deze tijd waarbij met name moet worden gedacht aan mogelijkheden om theorie en praktijk steeds verder te integreren. Een schoolgebouw kan een dergelijke inhoudelijke integratie ondersteunen door een slim ontwerp. Vergeleken met de andere scholen voor voortgezet onderwijs in onze omgeving en praktijkscholen in den lande steekt onze huisvesting schril af. Daarom is wederom overleg gestart met de gemeente om te bezien of er mogelijkheden zijn d.m.v. cofinanciering te komen tot renovatie/ revitalisatie van het huidige gebouw. De Raad van Toezicht heeft goedkeuring gegeven aan een eigen investering in deze renovatie vanuit de reservering huisvesting (€ 350.000) en de voorziening groot onderhoud (€ 221.000).

1.6 Samenwerkingsrelaties

Onze school beschikt over veel kennis ten aanzien van onze doelgroep en zet deze kennis ook actief in diverse (regionale) netwerken en samenwerkingsverbanden in. Oogmerk van onze inzet is dat onze inspanningen er mede toe leiden dat iedere leerling in een passende onderwijssetting terecht komt. Op landelijk niveau participeren we in diverse relevante overlegsituaties; waaronder De sectorraad Praktijkonderwijs. Op regionaal niveau zijn we actief lid van Praktijknet, een samenwerkingsverband van praktijkscholen in Twente en Salland. Binnen dit verband beleggen we een deel van onze scholing en doen we gezamenlijk aan schoolontwikkeling. Binnen de gemeente Hardenberg doen we mee in en aan de volgende verbanden:

- Het Samenwerkingsverband VO NO-Overijssel
- Lokaal educatieve agenda en Samen Doen Teams Hardenberg-Ommen
- Arbeidstrainingscentrum van de Larcom
- Overleggroep scholenhuisvesting van de gemeente Hardenberg
- Regionale planning onderwijsvoorzieningen

We stellen ons goed op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen en proberen onze invloed in diverse beleidsprocessen optimaal uit te oefenen. Al jaren maakt de school deel uit van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs NO Overijssel. Dit is een samenwerkingsverband tussen scholen voor voortgezet onderwijs waarin gestreefd wordt naar een optimale zorg voor iedere leerling. Met het oog op de komende ontwikkelingen in het kader van Passend Onderwijs is onze inzet in het samenwerkingsverband geïntensiveerd.
Met het oog op de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen en het geven van nazorg aan onze leerlingen, zijn we actief bezig goede relaties aan te knopen en te onderhouden met de ons omringende ROC's.
Per 1 januari 2017 is de nieuwe bestuurder lid van het algemeen bestuur van het samenwerkingsverband.

Ook in 2018 zijn er gesprekken gevoerd met PrO Assen en PrO Emmen om te onderzoeken in hoeverre bestuurlijke samenwerking zou kunnen leiden tot een gezamenlijke win-win situatie en tot het verkleinen van de verwachte risico's.
Bestuurlijke samenwerking is onderwerp van gesprek, maar lijkt op dit moment nog een stap te ver; wel hebben de directeur/bestuurders besloten om met elkaar in gesprek te blijven en waar dat nodig en wenselijk is gezamenlijk op te trekken.

1.7 Verantwoording

1.7.1 Horizontale verantwoording

In toenemende mate ontstaat de behoefte en de noodzaak om aan de omgeving duidelijk te maken waar wij voor staan en welke kwaliteit wij leveren.
In 2017/2018 en 2018/2019 zijn er onder de leerlingen een veiligheids-/tevredenheidsonderzoeken uitgevoerd.

Het veiligheidsonderzoek onder de leerlingen laat het volgende beeld zien:

Samenvatting

Sociale veiligheid

		2017-2018		2018-2019	
		Landelijk	Hard	Landelijk	Hard
Voel je je veilig op school? (beleving fysieke en sociale veiligheid)	gemiddelde	3.17	3.30	3.18	3.34
	aantal antwoorden	12517	122	12960	113
Is het veilig op school? (aantasting fysieke en sociale veiligheid)	gemiddelde	3.85	3.92	3.85	3.86
	aantal antwoorden	11450	113	12037	107
Vind je het fijn op school? (welbevinden)	gemiddelde	3.07	3.27	3.09	3.29
	aantal antwoorden	12519	122	12957	113
Wat doen de leraren voor mij? (veiligheidsbeleid)	gemiddelde	3.04	3.18	3.06	3.21
	aantal antwoorden	12418	119	12859	111
Gemiddelde score	gemiddelde	3.27	3.41	3.28	3.42
	aantal antwoorden	12535	122	12976	113

Het tevredenheidsonderzoek leerlingen van het jaar 2018-2019 kent de volgende resultaten:

Samenvatting

Leerlingen

	2013-2014		2014-2015		2015-2016		2016-2017		2017-2018		2018-2019	
	Landelijk	Hard	Landelijk	Hard	Landelijk	Hard	Landelijk	Hard	Landelijk	Hard	Landelijk	Hard
1. Passend programma	3.21	-	3.20	-	3.21	-	3.22	3.18	3.17	-	3.18	3.29
2. Adaptief onderwijs	3.27	-	3.25	-	3.26	-	3.28	3.34	3.20	-	3.21	3.43
3. Zelfstandigheid	3.05	-	3.05	-	3.07	-	3.09	3.09	2.98	-	3.00	3.09
4. Stimulerende omgeving	3.11	-	3.09	-	3.11	-	3.13	3.17	3.05	-	3.07	3.25
5. Veiligheid	3.23	-	3.23	-	3.23	-	3.26	3.24	3.42	-	3.43	3.55
6. Levensechte leerbronnen	3.01	-	3.01	-	3.01	-	3.05	3.10	2.97	-	2.99	3.20
7. Sociale competenties	3.00	-	3.00	-	2.98	-	3.01	3.08	2.98	-	2.98	3.11
8. Stages en loopbaan	3.08	-	3.11	-	3.11	-	3.13	3.14	3.08	-	3.08	3.15
9. Begeleiding	3.14	-	3.13	-	3.15	-	3.16	3.18	3.09	-	3.10	3.21
10. Individueel ontwikkelplan en portfolio	3.10	-	3.12	-	3.10	-	3.12	3.14	3.04	-	3.06	3.28
11. Vastleggen resultaten	3.19	-	3.16	-	3.17	-	3.19	3.26	3.12	-	3.14	3.31
12. Leeropbrengsten wonen	3.56	-	3.57	-	3.57	-	3.56	3.51	3.47	-	3.47	3.47
13. Leeropbrengsten werken	3.47	-	3.48	-	3.48	-	3.47	3.46	3.37	-	3.38	3.42
14. Leeropbrengsten vrije tijd en burgerschap	3.51	-	3.51	-	3.51	-	3.50	3.42	3.38	-	3.38	3.39
Gemiddelde score	3.22	-	3.22	-	3.22	-	3.23	3.23	3.19	-	3.20	3.32

In het verslagjaar realiseerden we opnieuw de contacten met ouders door middel van de gesprekken over het OPP en IOP.
Verder zijn er met ouders van de ouderraad en de medezeggenschapsraad gesprekken gevoerd over het schoolontwikkelingsplan en de voortgang van het praktijkonderwijs.
We publiceren maandelijks een nieuwsbrief daarnaast doen we verslag van de activiteiten via de website en de facebookpagina van de school. Met enige regelmaat weten we een pagina van het plaatselijk huis aan huisblad te vullen met een foto en een verslag van gehouden bijzondere activiteiten. Verder dient dit jaarverslag als hét middel waarmee inzicht verkregen kan worden in onze activiteiten van het afgelopen jaar en de resultaten daarvan.

De ouderraad en de leerlingenraad dienen als klankbord voor het team van PrO Hardenberg bij het te voeren en te ontwikkelen beleid.

1.7.2 Verticale verantwoording

Voortdurend moeten we op school het optimum zoeken in het tempo van de schoolontwikkeling. Op dit moment zijn we vooral bezig met het uitzetten van leerlijnen van de theoretische vakken, het borgen van allerlei procedures rond de leerlingenzorg dit is uitgewerkt in de zorgroute, het borgen van de procedures rond de entree-opleiding, het borgen van het gebruik van het ontwikkelperspectief, de invoering van de methode voor sociale vaardigheden en een nieuw pestprotocol, de inrichting van de stages voor begeleide arbeid, en de inrichting en begeleiding van de transitie naar arbeid aan te passen aan de nieuwe wetgeving van de overheid.

Het ontwikkeltempo van onze school lag dit jaar hoog met name rond de verdere borging van het rapport, de borging van de zorgroute, het uitzetten van doorgaande leerlijnen, en voortdurend anticiperen op de veranderingen door de transitie van de jeugdzorg en de participatiewet.

1.8 Gevoerd Onderwijsbeleid

1.8.1 Leerlingenaantal

Het leerlingenaantal is in het verslagjaar licht gestegen naar 141 leerlingen per 1 oktober 2018. Dit komt met name door een toename van de aanmeldingen voor het eerste leerjaar. Door het aantal van 33 leerlingen zijn we in het cursusjaar 2018/2019 gestart met 3 klassen. Deze ontwikkeling past in het geheel niet in de verwachting dat het leerlingaantal zal verminderen.
In die verwachting is er sprake van dat de daling van het leerlingenaantal zich zal doorzetten naar ongeveer 130 leerlingen.
Er is echter sprake van een aantal onzekere factoren die het moeilijk maken om een goede prognose te maken. Het is niet duidelijk welke invloed de ontwikkelingen rond het Passend Onderwijs zullen hebben, hoe de concurrentie met het VO zich zal ontwikkelen en welke effecten de bezuinigingen in het VSO zullen hebben op de leerlingenstromen. Daarnaast krimpt vanaf 2019 de uitstroom uit het basisonderwijs als gevolg van de demografische ontgroening van de regio.
De groei van het aantal PrO-leerlingen lijkt landelijk ook een trend en dan met name in de hogere leerjaren. Op langere termijn is de verwachting dat het leerlingenaantal zich zal stabiliseren op ongeveer 125 tot 130 leerlingen. Overigens is het erg moeilijk om voor het praktijkonderwijs deugdelijke prognoses te maken omdat de leerlingen op indicatie geplaatst worden. Een geringe afwijking naar beneden of boven heeft voor een kleine school als de onze direct grote financiële en dus personele gevolgen.

Er is ook dit jaar weer veel moeite gedaan om beslissers rond de aanmelding goed en volledig te informeren over het praktijkonderwijs, de mogelijkheden en de toelatingsvoorwaarden.
Meerdere schoolteams werden ontvangen en rondgeleid, vergaderingen van samenwerkingsverbanden werden naar ons gebouw gehaald en alle hoogste klassen van de sbo scholen en potentiele leerlingen van de basisscholen in de regio werden een dag op onze school ontvangen. Daarnaast hebben we een intensievere samenwerking gezocht met de andere scholen voor VO om de leerlingen die afstromen van het VMBO eerder te laten verwijzen naar het Praktijkonderwijs.

1.8.2 Kwaliteitszorg

Prozo
Een school als PrO Hardenberg kent diverse belangrijke stakeholders. In het verslagjaar is er bij een van deze groepen conform de planning in de kwaliteitsnota, een tevredenheidsonderzoek gedaan.
Het afgelopen jaar waren de ouders en de leerlingen onderwerp van het tevredenheidsonderzoek. We gebruiken hiervoor het instrument PrOZo. Een voor het praktijkonderwijs ontwikkeld kwaliteitszorgsysteem.

De resultaten van dit tevredenheidsonderzoek zijn aanleiding geweest voor nadere gesprekken met het team en onderdeel geweest van het managementgesprek dat de bestuurder jaarlijks met de directeur heeft.

Vensters
Via de site vensters voor verantwoording legt PrO Hardenberg verantwoording af over het onderwijs. Net als andere maatschappelijke organisaties die een publiek belang dienen, zijn we transparant over ons beleid, uitgaven en prestaties. Vensters biedt inzicht in resultaten waarmee het verhaal van de school verteld kan worden binnen de school en aan externe stakeholders.

Uitstroombestemming van leerlingen van PrO Hardenberg
Omdat praktijkonderwijs in beginsel zich richt op de toeleiding naar arbeid en er verplichting is om meer dan 90% van de uitstromende leerlingen het liefst naar een bestendige plaats op de arbeidsmarkt te begeleiden, worden de leerlingen die uitstromen uit het PrO tot vier jaar na het verlaten van de school gevolgd. In de tabel en figuren hieronder is een overzicht te zien van de resultaten van deze uitstroom.
Het is verheugend om te kunnen vaststellen dat ruim boven de 90% van de leerlingen geplaatst wordt en dat ook vier jaar na de uitstroom nog steeds een hoog percentage leerlingen een bestendige plaats heeft, meestal op de arbeidsmarkt.
De uitstroomcijfers van de school worden geregistreerd door middel van de uitstroommonitor.

Waar naartoe is de leerling uitgestroomd? / Hoe is de actuele situatie van de oud-leerling op dit moment te typeren?

	Uitstroom van 2017-2018		Volg 1 van 2017-2018		Volg 2 van 2017-2018		Volg 3 van 2017-2018		Volg 4 van 2017-2018	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Arbeid	14	44 %	14	47 %	-	-	-	-	-	-
Beschut werk	4	13 %	4	13 %	-	-	-	-	-	-
Arbeid en leren	4	13 %	4	13 %	-	-	-	-	-	-
Leren	7	22 %	6	20 %	-	-	-	-	-	-
ROC / AOC (AKA)	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
ROC / AOC (BOL) niveau 1	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
ROC / AOC (BOL) niveau 2	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
ROC / AOC (BOL of anders) niveau 3	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
ROC / AOC (BOL of anders) niveau 4	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
Andere school voor praktijkonderwijs	1	3 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
VMBO	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
VSO	2	6 %	2	7 %	-	-	-	-	-	-
Andere opleiding in de regio	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
Verhuizing	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
Verhuizing naar het buitenland	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
Dagbesteding	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
Geen werk of school	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-
Onbekend	0	0 %	0	0 %	-	-	-	-	-	-

1.8.3 Het curriculum

Dit jaar is er verder gewerkt aan het uitschrijven van de doorlopende leerlijnen voor de verschillende bouwen en voor een aantal praktijkvakken. We zitten nog midden in dit proces.

We hadden en hebben de ambitie om onze leerlingen meer mogelijkheden te bieden tot het behalen van – zo mogelijk branche erkende- certificaten. We willen daarvoor gebruik maken van de mogelijkheden van het project Boris van het SBB. Uiteindelijk stellen we ons ten doel dat alle leerling werkplaatsen tot deze certificaten kunnen opleiden. De betrokken leerwerkmeesters van de leerling werkplaatsen zijn daartoe contacten aangegaan met relevante instellingen, laten zich scholen tot bevoegd opleider dan wel examinator en ontwikkelen in samenspraak met anderen het curriculum.
De volgende certificaten zijn inmiddels binnen bereik van onze leerlingen gekomen:

- werken in de grootkeuken,
- lasdiploma (metaal) en VCA-veiligheid,
- heftruckchauffeur,

- trekker- rijbewijs, schoonmaak,
- zorg en welzijn,
- schoonmaakdiploma RAS
- het certificaat hout en meubel.

Met het oog op het domein Wonen realiseren we gedurende vorig cursusjaar een woning op het schoolterrein. In deze woning werken we met leerlingen aan ''huiselijke'' vaardigheden zoals wassen, schoonmaak, inrichten, vrije tijdsbesteding, tuinonderhoud etc. Er wordt door een projectgroep aan gewerkt om in dit domein het accent meer nog te leggen op woonvaardigheden richting zelfredzaamheid wonen.

In dit verslagjaar is het modulaire werken voor de leerlingen van de bovenbouw weer verder doorontwikkeld. De organisatie werd verfijnd. Met het modulaire werken hopen we een werkwijze in handen te hebben die de leerlingen stimuleert na te denken over de eigen ontwikkeling en daar consequenties aan te verbinden. De betrokkenheid van ouders bij de modulekeuze wordt gestimuleerd door dit onderwerp aan de orde te stellen tijdens de IOP gesprekken. Door de inzet van extra personeel kan er gewerkt worden met kleine groepjes waardoor de leerkrachten optimaal de leerlingen kunnen begeleiden en coachen en het modulair werken een krachtige bijdrage kan leveren aan Doelgerichtheid en Z3: zelfstandigheid, zelfredzaamheid en zelfbewustheid.

De entree-opleiding binnen de school was dit verslagjaar succesvol: 14 studenten, deze leerlingen hebben op een leerling na hun entree-diploma behaald. (MBO- niveau 1). Verder stelden we opnieuw de afspraken bij die moeten zorgen voor een grotere kans op succes voor onze ex-leerlingen op het MBO.

We hebben de bovenbouw blijvend anders ingericht, we bedienen de leerlingen in leerjaren in plaats van sectoren. We kunnen de leerlingen beter voorbereiden op hun uitstroombehoefte. De weg naar arbeid vraagt een specifieke begeleiding die we vanuit een leerjaarsetting efficiënter kunnen begeleiden.
De sectoren Groen, Economie, Zorg &Welzijn en Techniek worden bediend vanuit een leerjaar. Dat maakt dat een lesgroep 2 sectoren bediend. Met het werken in leerjaren en een vaste mentor die ook de stages van betreffende leerlingen begeleid, scheppen we de mogelijkheid van een betere samenhang tussen school en stage en tussen theorie en praktijk. Voor de leerlingen draagt deze organisatievorm bij aan meer doelgerichtheid in de laatste jaren van hen op PrO Hardenberg.

1.8.4 Pedagogisch klimaat

Leerling staat centraal in onze aanpak en niet het programma, de leerstof. We bieden maatwerk. Met behulp van het IOP wordt de leerling uitgedaagd om doelen te stellen. De IOP's worden samen met de leerling en hun ouders besproken. De docenten zorgen voor deze uitdaging en voeren hun werkzaamheden dan ook uit aan de hand van de IOP's. Vanuit deze benaderingswijze coachen wij de leerlingen in hun verdere ontwikkeling.

In het verslagjaar vergaderde het zorgadviesteam van de school elke maand en besprak gemiddeld 6 leerlingen per bijeenkomst. Door de samenstelling van het team hebben we de mogelijkheid om zorgtrajecten van leerlingen dieper te bespreken en zorgtrajecten af te stemmen op zorgtrajecten door zorginstanties buiten de school. Het zorgadviesteam ondersteunt hiermee het primaire proces in de school. Dit jaar hebben we de ouders van de te bespreken leerlingen uitgenodigd om samen met hen een goed beeld te krijgen over de betreffende leerling.

1.8.4.1 Sociale veiligheid

Veiligheid en geborgenheid voor leerlingen vinden we erg belangrijk. We vinden een goede band met de leerling erg belangrijk, daarin is het tevens van belang dat het intermenselijke verkeer goed geregeld is. We hebben het aantal schoolregels beduidend verminderd om meer duidelijkheid en structuur te kunnen bieden. Een eenduidige aanpak is hierin heel belangrijk. Binnen dit kader hebben we eerder het afgelopen jaar een escalatieprotocol ontwikkeld. Zodat het duidelijk is voor docenten en medewerkers wat voor basishouding we hierin verwachten.
In 2017 hebben we het sociaal veiligheidsbeleid en het pestprotocol van de school opnieuw vastgesteld en geïmplementeerd. De werkgroep hiervoor een document opgeleverd, het team en de ouders zijn geïnformeerd over het sociaal veiligheidsbeleid inclusief het pestprotocol van PrO Hardenberg.
Gedurende dit cursusjaar is een projectteam verder gegaan met als opdracht om een methode sociale vaardigheden in te voeren, die passend is voor de doelgroep van het praktijkonderwijs.

Er is een start gemaakt met de implementatie in de onderbouw, met als doel de methode de komende jaren verder in de school te gaan implementeren. Mogelijke incidenten houden we bij in het incidentenregister van SOM, ons administratieprogramma. Een bijzondere vermelding verdienen de meer dan uitstekende contacten met de plaatselijke jeugdagenten waarmee in voorkomende gevallen goed kon worden samengewerkt.
Er was gedurende het afgelopen cursusjaar geen sprake van duidelijke structurele discriminatie naar ras, sekse, geloof of anderszins en ons zijn geen gevallen bekend van seksuele intimidatie of erger.

1.8.4.2 Gezondheid

In het praktijkonderwijs wordt er gewerkt aan de ontwikkeling van leerlingen in de domeinen werken, wonen, vrije tijd en burgerschap. Voor leerlingen hebben we een aanbod in de zelfzorg. Hoe stel je een gezonde maaltijd voor jezelf samen? Wat is een gezond leefpatroon voor jezelf? Betrekkelijk veel leerlingen

hebben overgewicht. Daarom bieden we de met de mogelijkheid van een fitnessruimte bewegingsprogramma's aan en stellen deze mogelijkheid op de dinsdagavond ook open voor oud-leerlingen. Daarnaast hebben we vanuit de eigen keuken een cateringdienst op dinsdag, vanuit de catering bieden wij een gezond en gevarieerd menu aan. Daarnaast hebben we in overleg met de ouderraad er voor gekozen geen snoepwaren te verkopen in de kantine.
Om het roken te beperken hebben we gesteld dat we per 1 augustus 2019 een algemeen rookverbod voor het terrein van de school zullen invoeren

1.8.5. Didactiek

Binnen de school maken we gebruik van een afgeleid model van het directe instructiemodel. Door het hanteren van dit model ontstaat er ruimte voor het zelfstandig werken met als gevolg dat er ruimte is voor een verdere differentiatie in de instructie en begeleiding.
Het instructiemodel vraagt om een goed klassenmanagement. Rust en orde bieden structuur en duidelijkheid voor de leerlingen en een veilig klimaat waarin geleerd kan worden. De invoering van de IOP's ligt in het verlengde hiervan en heeft dit ontwikkelingsproces in een stroomversnelling gebracht.

1.8.6. Nazorg

Op dinsdagavond organiseren we onder de titel Avondschool de mogelijkheid om lessen te volgen voor oud-leerlingen. Dit is een vanzelfsprekendheid in het nazorgaanbod van onze school geworden. Elke dinsdagavond ontvangen we zo'n veertig tot zestig ex-leerlingen van school en andere moeilijk lerenden uit de omgeving die komen voor een kop koffie en gezelligheid, een cursus, een advies, samen met anderen werken aan een examen enz. enz. Zij vormen een bonte leergemeenschap, waar inclusie vanzelfsprekend is en we een huiskamer bieden waar het voor hen goed vertoeven is.
Een tophit blijft de cursus theorie voor het autorijbewijs. In de veiligheid van de eigen kring van slechte lezers en moeilijk lerenden worden grootse prestaties geleverd door de instructeur en de leerlingen waardoor al menig rijbewijs werd binnengehaald.
De Avondschool is een belangrijk element in het nazorgbeleid van de school.
Onze nazorgcoördinator verzorgt de uitstroommonitor van Platform Praktijkonderwijs.
In deze monitor worden de gegevens van de schoolverlaters tot vier jaar na vertrek bijgehouden en dan met name op het terrein van werken. Binnen dit kader hebben we één maal in de twee jaar een contactavond voor de meest recente oud-leerlingen. De deelname aan deze avonden is hoog. We zijn hierdoor blijvend in contact met de oud-leerlingen, waardoor we de nazorg kunnen concretiseren.

Hoofdstuk 2. Financieel beleid

2.1. Gevoerd financieel beleid

Sinds de invoering van de lumpsumfinanciering zijn de verantwoordelijkheden ten aanzien van de beheersing van zowel de personele als de materiële kosten volledig bij het schoolbestuur komen te liggen. Om deze verantwoordelijkheid nu en in de toekomst te kunnen nemen, is een gezonde financiële situatie evenals een goed werkende Planning & Control van groot belang. De verantwoordelijkheid voor het opstellen van de begroting ligt bij de bestuurder; de Raad van Toezicht keurt de begroting goed en de realisatie van de begroting en de bewaking ervan is gedeeltelijk gemandateerd aan de directeur. Deze rapporteert op geregelde tijden aan de bestuurder, die op zijn beurt op geregelde momenten rapporteert aan de RvT.
Met het administratiekantoor zijn afspraken gemaakt over de periodieke levering van managementinformatie.

2.2. Analyse financieel resultaat

In dit hoofdstuk wordt het resultaat van 2018 op hoofdlijnen vergeleken met de begroting 2018 en het resultaat van 2017.

		Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
3	**Baten**			
3.1	Rijksbijdragen	1.963.662	1.919.002	1.968.581
3.2	Overheidsbijdragen/subsidies overige overheden	64.326	47.000	67.385
3.5	Overige baten	15.136	12.754	19.599
	Totaal baten	2.043.124	1.978.756	2.055.565
4	**Lasten**			
4.1	Personeelslasten	1.707.313	1.582.021	1.696.281
4.2	Afschrijvingen	49.278	39.115	45.015
4.3	Huisvestingslasten	93.173	100.200	91.811
4.4	Overige lasten	243.324	191.400	236.229
	Totaal lasten	2.093.089	1.912.736	2.069.337
	Saldo baten en lasten	-49.965	66.020	-13.771
6	**Financiële baten en lasten**	746	3.050	3.015
	Resultaat	-49.219	69.070	-10.757

Realisatie van 2018 vergeleken met de begroting voor 2018
Het resultaat over 2018 bedraagt € 49.219 negatief en is € 118.289 lager dan begroot.
Dit wordt veroorzaakt door hogere baten van € 64.368 en hogere lasten van € 115.985. De financiële baten en lasten waren € 2.304 lager dan begroot.

De analyse op de belangrijkste afwijkingen wordt hierna nader toegelicht.

Baten
De stijging in de baten wordt met name veroorzaakt door een stijging in de personele bekostiging door bijstelling van de gemiddelde personeelslast vanuit het ministerie.
De Rijksbijdragen zijn totaal € 44.660 hoger dan begroot.
De baten van het samenwerkingsverband zijn € 2.463 hoger dan begroot.
De vergoeding van de gemeente is € 18.563 hoger dan begroot. Hiervan is € 10.620 vergoeding wegens ontvreemding van laptops.
In het verslagjaar is in totaal € 33.763 ontvangen aan ESF-subsidie.

Lasten
Personele lasten
De personele lasten zijn € 51.509 hoger dan begroot, dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:
- De lonen en salarissen zijn € 103.016 hoger dan begroot. In onderstaande tabel wordt weergegeven welk deel het volume-effect betreft (toename FTE) en welk deel het prijseffect.
- Er zijn voor € 26.155 aan uitkeringen ontvangen van het UWV en het Risicofonds.
- De overige personele lasten zijn € 40.931 hoger dan begroot. De post Extern Personeel vertoont een overschrijding van € 29.902. Hier tegenover staan de hierboven ontvangsten van het UWV en Risicofonds. Ten behoeve van (Na)Scholing en Cursussen is € 13.734 meer uitgegeven dan begroot. Dit wordt met name veroorzaakt door de cursus “Excelleren in onderwijsbestuur”, € 13.470.

2018	Realisatie	Begroting	Verschil
Loonkosten	€ 1.538.037	€ 1.430.022	€ 108.015
FTE's	21,16	20,21	0,95
GPL	€ 72.702	€ 70.758	€ 1.943
Volume-effect	(verschil FTE x prijs begroting)		€ 66.902
Prijseffect	(verschil GPL x werkelijk aantal FTE)		€ 41.114
Totaal			**€ 108.015**

Tabel analyse verschil loonkosten 2018 naar volume en prijs

Afschrijvingslasten
De afschrijvingslasten € 10.163 hoger dan de begroting door gedane investeringen in ICT en overig inventaris. Verder is een bedrag gedesinvesteerd van € 8.497 wegens ontvreemding van laptops.

Huisvestingslasten
De huisvestingslasten zijn € 7.027 lager dan begroot, dit wordt veroorzaakt door:
- In de begroting is € 12.500 voor groot onderhoud opgenomen, hiervan is in het verslagjaar niets besteed. De niet bestede gelden worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve onderhoud.
- In de kosten voor gasverbruik is inclusief een afrekening € 2.030 van het jaar 2017.
- Daarnaast zijn er diverse kleine afwijkingen op verschillende posten.

Overige instellingslasten
De overige instellingslasten zijn € 51.924 hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door:
- Accountantskosten van € 6.958, deze waren niet begroot.

- Een overschrijding op de post beheer en bestuur van € 4.608. Deze wordt met name veroorzaakt door de kosten voor dienstverlening van OQ Onderwijsadvies en een jubileum.
- Ten behoeve van de leerlingen zijn er 100 laptops aangeschaft met een totaalbedrag van € 21.300.
- De post contributies betreft een overschrijding van € 3.589, hieronder vallen de contributies VO Raad, sectorraad en bijdrage proZO en zijstroommonitor van Stichting Platform Praktijkonderwijs. Testen en toetsen laat een overschrijding van € 2.116 zien ten opzichte van de begroting, hieronder valt IVIO en Alfa College. Ten slotte is er nog een overschrijding op de activiteiten overig € 3.634, hieronder vallen bijbels schoolverlaters en afscheidsavond en diverse activiteiten in de laatste schoolweek.
- Verder zijn er wat kleine afwijkingen op de diverse posten die vallen onder de overige instellingslasten.

2.3 Financiële baten en lasten

Door tegenvallende rentetarieven zijn de rentebaten € 2.304 lager dan begroot.

1	Activa	31 december 2018		31 december 2017	
	Vaste Activa				
1.1.2	Materiële vaste activa	232.278		251.329	
	Totaal vaste activa		*232.278*		*251.329*
	Vlottende activa				
1.2.2	Vorderingen	73.973		35.066	
1.2.4	Liquide middelen	1.327.098		1.342.124	
	Totaal vlottende activa		*1.401.071*		*1.377.190*
	Totaal activa		**1.633.349**		**1.628.519**

2	Passiva	31 december 2018		31 december 2017	
2.1	Eigen vermogen	1.363.685		1.412.904	
2.2	Voorzieningen	22.657		21.200	
2.4	Kortlopende schulden	247.007		194.415	
	Totaal passiva		**1.633.349**		**1.628.519**

Financiële positie per balansdatum

BALANS PER 31-12-2018

Activa
De materiële vaste activa is afgenomen met € 19.051. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de reguliere afschrijvingen.
De vorderingen zijn toegenomen omdat een nog te ontvangen afrekening ESF 2017-2018 groot € 17.564 nog niet is ontvangen. Verder staat een factuur aan de gemeente nog open wegens een toegezegde vergoeding voor de ontvreemde laptops. De overige vorderingen betreffen een ESF-subsidie 2016-2017, € 19.613 en een bedrag van € 15.000 wegens geleverde laptops aan leerlingen.
De liquide middelen zijn gedaald met € 15.026.

Passiva
Het eigen vermogen is gedaald met € 49.219, dit betreft de resultaatbestemming van 2018. De uitsplitsing van de resultaatbestemming wordt in onderstaande tabel weergegeven.

	21150 - Algemene reserve	643.376	9.443		652.819
2.1.1.1	Algemene reserve	643.376	9.443	-	652.819
	21210 - Bestemmingsreserve personeel	137.053	-71.162		65.891
	21230 - Bestemmingsreserve materieel	350.000	-		350.000
	21305 - Bestemmingsreserve onderhoud	232.911	12.500		245.411
2.1.1.2	Bestemmingsreserve publiek	719.964	-58.662	-	661.302
	21300 - Bestemmingsreserve privaat	49.565	-		49.565
2.1.1.3	Bestemmingsreserves privaat	49.565	-	-	49.565

De post voorzieningen loopt iets op, maar vertoont geen bijzonderheden.
De post kortlopende schulden is € 52.592 hoger dan voorgaand jaar. Deze posten betreffen de reguliere crediteuren en de nog te betalen belastingen en premies van de laatste maand van 2018.

2.3 Treasury- en financieringsbeleid

Het treasurybeleid is vastgesteld binnen de kaders van de Regeling beleggen, lenen en derivaten OCW 2016. Het treasurybeleid van PrO Hardenberg is overeenkomstig deze regeling dienstbaar aan het realiseren van de publieke doelstellingen, en is daartoe op transparante wijze gericht op financiële continuïteit. In het Treasurystatuut wordt het treasurybeleid uiteengezet evenals een beschrijving van de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van het College van Bestuur inzake het treasurybeleid.

De niet voor lopende betalingen benodigde (liquide) middelen zijn geplaatst op reguliere spaarrekeningen. Deze middelen zijn elk moment opeisbaar. Naast het aanhouden van een spaarrekening worden er geen gelden beleend en/of belegd. Per 31 december 2018 is de stand van de liquide middelen € 1.327.098. Ultimo 2017 € 1.342.124).

2.4 Financiële ontwikkelingen en overige financiële informatie

Financiële kengetallen
In onderstaande tabel zijn de belangrijkste financiële kengetallen weergegeven. Alle kengetallen voldoen aan de minimumnorm, die door het bestuur daaraan zijn gesteld.

	2018	2017
Balans		
Weerstandsvermogen	67%	72%
Solvabiliteit	83%	87%
Liquiditeit (Current ratio)	5,0	7,1
Huisvestingsratio	4,9%	4,8%
Exploitatie		
Rentabiliteit	-2%	-1%

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen wordt bepaald door het totale eigen vermogen minus de materiële vaste activa te delen door de rijksbijdragen. Het kengetal weerstandsvermogen geeft een indicatie van de financiële veerkracht en continuïteit na een calamiteit. Het weerstandsvermogen bedraagt 67%.

Solvabiliteit
De solvabiliteit geeft de verhouding aan tussen het "eigen vermogen" en het totale vermogen. Het geeft aan in hoeverre de stichting in staat is om te voldoen aan de totale schulden. De waarde van dit kengetal is ultimo 2018 berekend op 83%. Dit is ruim hoger dan de algemene norm van 50%.

Liquiditeit (Quick ratio)
Liquiditeit geeft aan in hoeverre het bestuur op korte termijn aan haar verplichtingen, zoals kortlopende schulden, maar ook betalingen salarissen en bekostiging investeringen, kan voldoen. De liquiditeit over de 2018 bedraagt 5,0. Dit is ruim boven de algemene norm van 1,0.

De **huisvestingratio** is de verhouding tussen de huisvestingslasten (inclusief de afschrijvingen gebouwen en terreinen) en de totale lasten. De huisvestingsratio geeft het aandeel van de totale huisvestingslasten in verhouding van de totale lasten weer. Er wordt hierbij een maximum van 10% als norm gehanteerd. De huisvestingratio is in 2018 4,9%.

Rentabiliteit
De rentabiliteit wordt bepaald door het “resultaat uit gewone bedrijfsvoering” te delen door het totaal aan baten. In non-profit organisaties wordt de rentabiliteit ook wel het begrotingsoverschot genoemd (of het begrotingstekort bij een negatief exploitatieresultaat). De norm is vastgesteld op 0%. Het bestuur streeft naar een volledig evenwicht tussen de jaarlijkse baten en lasten. De rentabiliteit in 2018 bedroeg -2%.

2.5 Continuïteitsparagraaf

Het doel van de continuïteitsparagraaf is te laten zien op welke wijze het bestuur omgaat met de financiële gevolgen van het gevoerde en te voeren beleid.

Om te voldoen aan het uitgangspunt ‘de uitgaven in balans brengen met de inkomsten’ is er vanaf 2012 ingezet op een gewijzigd beleid. Bij ongewijzigd beleid liet de meerjaren exploitatiebegroting een oplopend tekort zien, die trend is inmiddels omgebogen.
In deze continuïteitsparagraaf beperken we ons tot het financiële aspect, vanuit het huidig beleid: de meerjaren balans en de meerjaren exploitatiebegroting.

Hieronder worden de kengetallen voor de jaren 2018 tot en met 2021 gepresenteerd (de personele bezetting is exclusief vervanging):

Kengetallen

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1. Vermogensbeheer				
Solvabiliteit	85%	85%	85%	85%
Huisvestingsratio	5%	5%	6%	6%
2. Budgetbeheer				
Rentabiliteit	-2%	0%	0%	0%
Liquiditeit (current ratio)	5,7	5,6	5,6	5,6
3. Weerstandsvermogen				
Weerstandsvermogen	67%	66%	67%	67%
4. Personeels- en leerlingkengetallen				
FTE Directie	1,40	1,40	1,40	1,40
FTE OOP	6,95	6,98	6,99	6,99
FTE OP	12,80	13,19	12,84	12,82
FTE Totaal	21,15	21,57	21,23	21,21
Aantal leerlingen	137	141	141	140

Meerjarenbegroting

Balans	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.2 Materiële vaste activa	232.278	261.677	254.653	247.629
Vaste Activa	232.278	261.677	254.653	247.629
1.5 Vorderingen	73.973	73.973	73.973	73.973
1.7 Liquide middelen	1.327.098	1.285.977	1.283.264	1.280.881
Vlottende Activa	1.401.071	1.359.950	1.357.237	1.354.854
1 Activa	**1.633.349**	**1.621.627**	**1.611.890**	**1.602.483**
2.1 Eigen Vermogen	1.363.685	1.351.963	1.342.226	1.332.819
2.2 Voorzieningen	22.657	22.657	22.657	22.657
Eigen Vermogen	1.386.342	1.374.620	1.364.883	1.355.476
2.4 Kortlopende schulden	247.007	247.007	247.007	247.007
Vreemd Vermogen	247.007	247.007	247.007	247.007
2 Passiva	**1.633.349**	**1.621.627**	**1.611.890**	**1.602.483**

De investeringsplanning ziet er als volgt uit:

Categorie	Begroot	Begroot	Begroot
	2019	2020	2021
ICT	26.498	-	-
Overige inventaris	6.413	-	-
Totaal	32.911	-	-

Toelichting
De resultaten van de meerjarenbegroting zijn in het eigen vermogen verwerkt.

Exploitatie	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting
	2018	2019	2020	2021
3.1 Rijksbijdragen	1.963.662	2.003.935	2.003.805	1.991.264
3.2 Overige overheidsbijdragen	64.326	29.000	12.000	12.000
3.5 Overige baten	15.136	11.922	11.880	11.796
3 Opbrengsten	**2.043.124**	**2.044.857**	**2.027.685**	**2.015.060**
4.1 Personeelslasten	1.707.313	1.696.231	1.678.232	1.670.025
4.2 Afschrijvingen	49.278	47.886	47.216	42.468
4.3 Huisvestingslasten	93.173	103.200	103.200	103.200
4.4 Overige lasten	243.324	208.750	204.750	204.750
4 Kosten	**2.093.089**	**2.056.068**	**2.033.398**	**2.020.443**
5.1 Rentebaten	746	3.000	3.000	3.000
5 Financiële baten en lasten	**746**	**3.000**	**3.000**	**3.000**
1 Resultaat	**-49.219**	**-8.210**	**-2.713**	**-2.383**

Toelichting
Het begrote resultaat 2019 bedraagt € 8.210 negatief.
Naar de toekomst toe verwacht het schoolbestuur dat het leerlingenaantal zal gaan dalen afgeleid van een verwachte daling van het leerlingenaantal in de regio. De personele inzet wordt daarop zoveel mogelijk aangepast met inachtneming van de onderwijskwaliteit.
Dat betekent dat er een spanning kan ontstaan door een afname van de baten en tegelijkertijd het gelijk blijven van de personele lasten. Het schoolbestuur heeft de afgelopen jaren al bewust gestuurd op het creëren van een flexibele schil rond de vaste personele formatie teneinde deze problematiek te kunnen tackelen.
Op termijn wordt een vereenvoudiging van de bekostiging verwacht voor het gehele VO en dus ook voor het praktijkonderwijs. De verwachting is nu dat de effecten hiervan voor de school beperkt zullen blijven. Anders is het waar het een voornemen tot verevening van het praktijkonderwijs betreft. Als een en ander door zal gaan dan heeft dat effecten op de beschikbaarheid van middelen voor het PrO c.q. het samenwerkingsverband namelijk dan zal in deze regio er minder geld beschikbaar komen. Welke effecten dat op leerlingenstromen zal hebben is nu nog onduidelijk, maar wel een grote zorg voor het schoolbestuur.

Het schoolbestuur is al jaren in gesprek met de gemeente teneinde het huidige schoolgebouw grotendeels te renoveren. In financiële zin is de laatste jaren waar dat mogelijk en wenselijk was gereserveerd voor dit project. Ook is de keuze gemaakt om het groot onderhoud te beperken tot investeringen die strikt noodzakelijk zijn. De niet uitgegeven gelden voor groot onderhoud worden toegevoegd via het resultaat aan de bestemmingsreserve onderhoud.

De school beweegt zich niet op het terrein van contractactiviteiten en heeft ook géén derde geldstromenactiviteiten.

Hoofdstuk 3 Overige informatie

3.1. Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Het bestuur is zich terdege bewust van het maatschappelijk speelveld waarin het zich bevindt en de noodzaak om op maatschappelijk verantwoorde wijze het onderwijs vorm en inhoud te geven. Dit onderwerp maakt tevens onderdeel uit van de jaarlijkse evaluatie van het bestuur. De governance code wordt door het bestuur onderschreven en toegepast.

3.2. Belangrijkste bestuursbesluiten en bestuurlijke voornemens

Het afgelopen verslagjaar is er opnieuw aandacht geweest voor het verkennen van de effecten van de vermindering van de inkomsten (door leerlingenkrimp en het wegvallen van de ESF-subsidies) op de formatieplanning en de begrotingen van de komende jaren. Er is lopende het verslagjaar al een aantal maatregelen genomen om er voor te zorgen dat inkomsten en uitgaven weer in evenwicht komen. Het betreft onder andere het instellen van taakstelling van 0,5 fte voor de formatie van 2019 – 2020.
Verder voorziet het bestuur de noodzaak tot blijvende aandacht voor het aangaan van samenwerkingsverbanden in welke vorm dan ook gericht op het continueren van praktijkonderwijs in de regio Hardenberg. Onder meer door t.a.v. het vak techniek duidelijker de samenwerking te zoeken met het VO.

Elke school voor VSO moet een professioneel statuut hebben. In het kalenderjaar 2018 is een eerste aanzet gegeven om te komen tot een professioneel statuut. Het proces om te komen tot schoolontwikkeling is in het licht van een professioneel statuut. Het gegeven dat wij een eenpitter zijn, maakt al dat medewerkers direct bij (nieuwe) ontwikkelingen betrokken worden.

De gesprekken met de gemeente Hardenberg verlopen m.b.t. renovatie/ nieuwbouw stroef.
Een aantal dingen werken op dit moment tegen ons. De gemeente heeft geen integraal huisvestigingsplan en er is sprake van krimp en leegstand.
Er is overleg geweest met het Vechtdal om de scholen samen te voegen maar Pro Hardenberg heeft 22 lokalen nodig en de verschillende doelgroepen accorderen niet goed met elkaar. Dus dit is niet aan de orde. Dat ziet de gemeente nu ook.
Wij hebben een bouwkundig advies bureau Paarhuis in de arm genomen om de bouwkundige staat van onze school door te lichten. Paarhuis was somber over een evt. renovatie.

Door een groeiend aantal leerlingen hebben wij in de zomervakantie extra geïnvesteerd in twee lokalen. Tevens hebben wij fors geïnvesteerd in ICT. Alle leerlingen hebben nu de beschikking over een eigen device.

3.3. Toekomstparagraaf

De toekomst betreffende ontwikkelingen van de leerlingaantallen is onzeker. Gelukkig zijn er de laatste jaren veel reserves opgebouwd die kunnen helpen de magere jaren door te komen.
De belangrijkste uitdagingen waar we als school voor staan de komende jaren zijn onder meer:

- Het schoolbestuur heeft een strategische visie annex beleidsvoornemens geformuleerd en gaat deze nader concretiseren en uitvoeren;
- De uitvoering van de beleidsvoornemens uit het schoolontwikkelingsplan;
- Het evalueren van de missie en de visie;
- Heroriëntatie van de leerlijnen door de school;
- De versterking van het team door teambuilding scholing, vergroting van het zelfsturend vermogen van teamleden en het team als geheel;
- Een sluitend systeem van nazorg voor onze ex-leerlingen, op weg naar een avondschool 2.0;
- De inpassing in het schoolbeleid van de gevolgen van het Passend Onderwijs;

- Renovatie/ revitalisatie van het schoolgebouw;
- Het zoeken van structurele samenwerkingsrelaties gericht op het waarborgen van de continuïteit van PrO Hardenberg als school voor voortgezet onderwijs gericht op kinderen met andere talenten dan cognitieve;
- Aandacht voor leeftijdsbewust personeelsbeleid.

3.4. Risicoparagraaf

Het belangrijkste risico betreft de ontwikkeling van de leerlingaantallen. De verwachting is dat deze gelet op de demografische ontwikkelingen in de regio zullen dalen. Invoering van Passend Onderwijs heeft in ieder geval niet als resultaat gehad dat de leerlingaantallen van onze school dalen. Integendeel.
Het werken met verschillende scenario's binnen de gemeente en binnen het samenwerkingsverband maakt het werken met een betrouwbare prognose lastig.

Een ander risico is de vergrijzing van het team waardoor in elk geval de loonkosten en mogelijk het ziekteverzuim gaan oplopen.

Het beleid van de rijksoverheid met betrekking tot de financiering van het praktijkonderwijs en de verevening van de samenwerkingsverbanden vormt nog steeds een mogelijk risico.
Er is nu voor een deel zekerheid over de invulling van het beleidsvoornemen om LWOO en PrO voor een gedeelte van de financiering onder te brengen bij het samenwerkingsverband. Het wetsvoorstel voor inpassing van het LWOO en PrO is inmiddels door de Tweede Kamer aangenomen, waarbij voor toelating tot het PrO de landelijke normen gehandhaafd blijven; voor de financiering zal het PrO aangewezen zijn op het samenwerkingsverband voor het ondersteuningsdeel van de bekostiging. Daarbij geldt overigens dat voor iedere leerling met een toelaatbaarheidsverklaring voor het PrO bekostiging beschikbaar is. De onzekerheid t.a.v. de financiering wordt vooral nog veroorzaakt door het voornemen tot verevening van de bekostiging en het loslaten van de landelijke criteria per 1 augustus 2018. Al met al is het nu nog niet duidelijk welke gevolgen dat zal hebben voor het praktijkonderwijs in het bijzonder PrO Hardenberg.

3.5. Bestuursverklaring inzake interne beheersing

De interne beheersing van de processen binnen de stichting is primair een verantwoordelijkheid van het bestuur. Het totale stelsel van functiescheiding, autorisatie en andere maatregelen en procedures ondersteunt het bestuur bij het beheersen van de processen. Monitoring van het niveau van interne beheersing en de naleving ervan vanuit de directie vindt plaats vanuit het administratiekantoor Preadyz, onder meer door het uitvoeren van onderzoeken op de naleving van maatregelen en procedures. De directeur, ondersteund door een adviseur van Preadyz bewaakt tevens de opvolging van de door de externe accountant, medewerkers van Preadyz en eventuele overige partijen gedane aanbevelingen op het gebied van interne beheersing en rapporteert hier over aan het bestuur.

In 2011 is bij het opstellen van de begroting voor 2012 afgesproken dat de vaksecties vanaf 2012 een eigen van tevoren vastgesteld budget zullen krijgen. Binnen de vaksectie wordt een budgethouder aangewezen die verantwoording voor de besteding van het budget aflegt aan de directeur.
De directeur draagt de verantwoordelijkheid voor de monitoring en het totale budget voor de vaksecties zoals toegekend door de bestuurder.
In 2017 is het treasurystatuut aangepast aan het nieuwe bestuursmodel.

Hoofdstuk 4. Tenslotte

De komende jaren zullen voor de school onzekere jaren blijven.
Het is onzeker wat de effecten van het nieuwe beleid rond Passend Onderwijs zullen zijn op met name de toestroom van leerlingen naar het praktijkonderwijs. De feiten zijn dat de leerlingaantallen stijgen, terwijl de prognoses steeds een daling van leerlingaantallen laten zien.
De invoering van Passend Onderwijs en de beleidskeuze van het samenwerkingsverband om vooral de scholen de middelen voor lichte en zware ondersteuning toe te kennen betekent voor de praktijkschool dat er eindelijk dekking is voor de uitgaven op het terrein van onder andere schoolmaatschappelijk werk, dyslectie ondersteuning en orthopedagogische ondersteuning van leerlingen die de school al jaren heeft gedaan.

De bestuurder heeft onderzoek gedaan naar het uitgavenpatroon c.q. de aard van de uitgaven van de school in vergelijking met andere zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs met als uiteindelijk doel om het geheel van uitgaven in evenwicht te brengen met de inkomsten met behoud van de kwaliteit van het onderwijs. Eén van de uitkomsten was dat met name de personele kosten en de uitgaven voor het inhuren van derden ten behoeve van het onderwijs hoger zijn dan bij de andere zelfstandige praktijkscholen.
In het kalenderjaar 2018 is met name de inhuur van externen fors gereduceerd. Wel heeft de school hierdoor meer personeel in vaste dienst.

Daarnaast zijn de ontwikkelingen van een veranderende (jeugd)zorg en de participatie wet van grote invloed op de begeleiding en uitstroom van leerlingen.
Het betekent echter ook dat we met elkaar er hard aan werken om PrO Hardenberg als school voor praktijkonderwijs, ook de komende jaren, voor leerlingen met een cognitieve beperking een fijne en betekenisvolle plek te laten zijn, waar we hen helpen bij hun groei en ontwikkeling naar volwaardige burgers en naar een plek in de samenleving waar ze van betekenis kunnen zijn en ertoe doen.
Als bestuur en Raad van Toezicht zijn we blij daarbij te kunnen bouwen op een fijn team van mensen binnen de school, directeur, docenten en OOP, die iedere dag weer opnieuw vanuit passie voor leerlingen en hun vak het beste geven van zichzelf.

Financiële kengetallen

Aan de hand van de jaarrekening kan een aantal kengetallen en ratio's worden berekend die verder inzicht kunnen geven in de gevolgen van het gevoerde beleid over het boekjaar en waardoor het beeld uit de jaarrekening kan worden verduidelijkt.

Kengetallen	**2018**	**2017**
Solvabiliteit	82,6%	86,8%
Eigen vermogen + voorzieningen in percentage van het totale vermogen.		
De solvabiliteit geeft aan in hoeverre de stichting in staat is aan haar langetermijnverplichting te voldoen. 30% a 50% wordt als goed aangemerkt. Is de waarde hoger dan 30% dan is de stichting in staat om aan haar langetermijnverplichtingen te voldoen.		
Liquiditeit (Current ratio)	4,96	7,08
Verhouding vlottende activa en kortlopend vreemd vermogen.		
Deze verhouding geeft aan in hoeverre de stichting in staat is aan haar kortetermijnverplichtingen te voldoen. Een waarde tussen de 1,5 en 2 is goed. Ligt de waarde boven de 1,5 dan is de stichting in staat aan haar kortetermijnverplichtingen te voldoen.		
Weerstandsvermogen	66,7%	71,8%
Verhouding tussen het totale eigen vermogen en de totale baten.		
Een weerstandsvermogen tussen 10% en 40% wordt binnen de stichting als aanvaardbaar geacht. Het weerstandsvermogen zegt iets over de reservepositie van de stichting en over de mogelijkheden om financiële tegenvallers te kunnen opvangen.		
Rentabiliteit	-2,4%	-,5%
Verhouding exploitatieresultaat en de totale baten.		
Dit heeft betrekking op het rendement en geeft aan of er sprake is van een positief dan wel negatief exploitatieresultaat. Daarbij wordt uitgegaan van de gewone bedrijfsvoering. Het wordt berekend door het resultaat (het "exploitatiesaldo") te delen door de totale baten van de bedrijfsvoering.		
Huisvestingsratio	4,9%	4,8%
Verhouding tussen de huisvestingslasten vermeerderd met afschrijvingen gebouwen en terreinen en de totale lasten		
De huisvestingsratio geeft het aandeel van de totale huisvestingslasten in verhouding van de totale lasten weer. Als signaleringswaarde wordt een maximum van 10% gehanteerd.		
Aantal leerlingen per teldatum 1-10 (t-1)	137	141
Aantal FTE (inclusief vervanging)	21,09	20,09
Personeelskosten per FTE	€72.927	€71.393
Percentage personeelskosten t.o.v. de totale lasten	81,6%	82,0%

A1 Grondslagen

1 Algemeen

Activiteiten van het bevoegd gezag
In deze jaarrekening zijn de activiteiten van de PrO Hardenberg en van de onder deze rechtspersoon vallende scholen (zie gegevens rechtspersoon) verantwoord.

Grondslagen voor de jaarrekening
Bij de inrichting van de jaarrekening is de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, RJ-richtlijn 660 en Titel 9 Boek 2 BW gehanteerd. De in de jaarrekening opgenomen bedragen luiden in hele euro's. In de balans is het resultaatbestemmingsvoorstel reeds verwerkt. De waardering van activa en passiva vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de betreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarde.

Financiële instrumenten
De PrO Hardenberg heeft alleen primaire financiële instrumenten, voor de grondslagen wordt verwezen naar de behandeling per post.

2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa
Investeringen in meubilair, ICT en leermiddelen worden op de balans gewaardeerd tegen de aanschafwaarde verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De materiële vaste activa worden lineair afgeschreven vanaf de maand van aanschaf. Als ondergrens van de te activeren activa wordt € 1.000,- aangehouden. Investeringssubsidies die ontvangen zijn, worden in mindering gebracht op de investering. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur rekening houdend met een eventuele restwaarde.

Eigendom
Schoolgebouwen, waarvan het juridisch eigendom berust bij de stichting en het economisch eigendom bij de gemeente, zijn niet in de balans opgenomen. Eventuele bruikleenscholen zijn eveneens niet verwerkt.
De kosten van groot onderhoud aan de binnenkant alsmede het buitenschilderwerk van de schoolgebouwen worden ten laste gebracht van de bestemmingsreserve onderhoud.

Vorderingen en overlopende activa
Vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd op nominale waarde onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor oninbaarheid. De vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd korter dan een jaar, tenzij dit bij de toelichting op de balans anders is aangegeven.

Liquide middelen
Liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Liquide middelen die niet ter directe beschikking staan worden verwerkt onder de vorderingen. Liquide middelen die gedurende langer dan 12 maanden niet ter directe beschikking staan, worden verwerkt onder de financiële vaste activa.

Algemene reserve publiek
Deze post betreft de niet-gebonden reserve die voortkomt uit de door (semi-)overheidsinstellingen gefinancierde activiteiten. Aan de reserve worden via de resultaatbestemming overschotten in een boekjaar toegevoegd en tekorten onttrokken.

De algemene reserve vormt een buffer ter waarborging van de continuïteit van de PrO Hardenberg.

Bestemmingsreserves (publiek en privaat)
Hieronder opgenomen publieke en private reserves zijn bedoeld voor specifieke toekomstige uitgaven die uit de huidige beschikbare middelen gedekt moeten worden. Per bestemmingsreserve is aangegeven of deze is opgebouwd uit privaatrechtelijke dan wel publiekrechtelijke middelen.

Bestemmingsreserve huisvesting
Deze reserve is gevormd voor voorgenomen nieuwbouw.

Bestemmingsreserve onderhoud
De onderbouwing voor de bestemmingsreserve onderhoud is het meest actuele groot onderhoudsplan van het bestuur wat globaal overeen komt met de hoogte van de reserve. Jaarlijks zal door middel van winstbestemming de bestemmingsreserve worden aangepast aan het meest actuele onderhoudsplan. Groot onderhoud zal via de exploitatie lopen.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen die op balansdatum bestaan en waarvan de omvang onzeker maar wel betrouwbaar te schatten is.

Voorziening ambtsjubileum
Voor op balansdatum bestaande verplichtingen uit hoofde van ambtsjubilea is een voorziening gevormd. De voorziening is gewaardeerd tegen contante waarde van de toekomstige uitbetalingen en is afhankelijk van de ingeschatte blijfkans, gemiddelde salarisstijging en disconteringsvoet. Betaalde bedragen inzake jubileum worden ten laste van deze voorziening gebracht.

Kortlopende schulden
Dit betreffen schulden met een op balansdatum resterende looptijd van ten hoogste één jaar. Kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen reële waarde.

Overlopende passiva
De overlopende passiva betreffen vooruit ontvangen bedragen die aan opvolgende perioden worden toegerekend en nog te betalen bedragen, voor zover ze niet onder andere kortlopende schulden zijn te plaatsen.

3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen
Bij de bepaling van het exploitatiesaldo is uitgegaan van het baten en lastenstelsel. Dit betekent dat de opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Kosten hoeven nog geen uitgaven te zijn en opbrengsten nog geen inkomsten.

Rijksbijdragen
- de ontvangen (normatieve) rijksbijdrage en de niet geoormerkte OCW-subsidies (vrij besteedbare doelsubsidies zonder verrekeningsclausule) worden in het jaar waarop de toekenningen betrekking hebben volledig verwerkt als bate in de de staat van baten en lasten.
- geoormerkte OCW-subsidies met een vrij besteed overschot (doelsubsidies waarbij het overschot geen verrekeningsclausule heeft) worden ten gunste van de staat van de baten en lasten verantwoord naar rato van de voortgang van de gesubsidieerde activiteiten. Het deel van de subsidies waarvoor nog geen activiteiten zijn verricht per balansdatum worden verantwoord onder de overlopende passiva.

- geoormerkte OCW-subsidies (doelsubsidies met verrekeningsclausule) worden ten gunste van de staat van de baten en lasten verantwoord in het jaar waarvan de gesubsidieerde lasten komen. Niet bestede middelen worden verantwoord onder de overlopende passiva zolang de bestedingstermijn niet is verlopen. Niet bestede middelen worden verantwoord onder de kortlopende schulden zodra de bestedingstermijn is verlopen op balansdatum.

Opbrengsten
Subsidies, niet zijnde investeringssubsidies, worden in het resultaat verantwoord zodra het waarschijnlijk is dat de desbetreffende subsidies zullen worden ontvangen en voor zover de hiermee samenhangende bestedingen zijn verricht.

Pensioenen
De PrO Hardenberg heeft een pensioenregeling. Pensioenen voor het onderwijspersoneel zijn ondergebracht bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP).

Per eind 2018 heeft dit pensioenfonds een dekkingsgraad van 96,6%. De pensioenverplichting wordt gewaardeerd volgens de "verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering". In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als last in de staat van baten en lasten verantwoord. Er bestaat geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bedragen in het geval van een tekort bij het ABP, anders dan het effect van hogere premies.

Rente
Renteopbrengsten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost.

4 Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Bij deze methode wordt het nettoresultaat aangepast voor posten van de winst- en verliesrekening die geen invloed hebben op ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar, mutaties in de balansposten en posten van de winst en - verliesrekening waarvan de ontvangsten en uitgaven niet worden beschouwd als behorende tot de operationele activiteiten.

De liquiditeitspositie in het kasstroomoverzicht bestaat uit liquide middelen onder aftrek van gerealiseerde bankkredieten. In het kasstroomoverzicht wordt onderscheid gemaakt tussen operationele, investerings, en - financieringsactiviteiten.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen.

Transacties waarbij geen ruil van geldmiddelen plaatsvindt, waaronder financial leasing, worden niet in het kasstroomoverzicht opgenomen. De betaling van leasetermijnen is opgenomen onder de operationele activiteiten.

Model A: Balans per 31 december 2018 (na resultaatverdeling)

1 Activa	31 december 2018		31 december 2017	
Vaste Activa				
1.1.2 Materiële vaste activa	232.278		251.329	
Totaal vaste activa		*232.278*		*251.329*
Vlottende activa				
1.2.2 Vorderingen	73.973		35.066	
1.2.4 Liquide middelen	1.327.098		1.342.124	
Totaal vlottende activa		*1.401.071*		*1.377.190*
Totaal activa		**1.633.349**		**1.628.519**

2 Passiva	31 december 2018		31 december 2017	
2.1 Eigen vermogen	1.363.685		1.412.904	
2.2 Voorzieningen	22.657		21.200	
2.4 Kortlopende schulden	247.007		194.415	
Totaal passiva		**1.633.349**		**1.628.519**

Model B: Staat van baten en lasten over 2018

		Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
3	**Baten**			
3.1	Rijksbijdragen	1.963.662	1.919.002	1.968.581
3.2	Overheidsbijdragen/subsidies overige overheden	64.326	47.000	67.385
3.5	Overige baten	15.136	12.754	19.599
	Totaal baten	2.043.124	1.978.756	2.055.565
4	**Lasten**			
4.1	Personeelslasten	1.707.313	1.582.021	1.696.281
4.2	Afschrijvingen	49.278	39.115	45.015
4.3	Huisvestingslasten	93.173	100.200	91.811
4.4	Overige lasten	243.324	191.400	236.229
	Totaal lasten	2.093.089	1.912.736	2.069.337
	Saldo baten en lasten	-49.965	66.020	-13.771
6	**Financiële baten en lasten**	746	3.050	3.015
	Resultaat	-49.219	69.070	-10.757

Model C: Kasstroomoverzicht

		2018		2017
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Saldo Baten en Lasten	-49.965		-13.771	
Aanpassingen voor:				
Afschrijvingen	49.278		45.015	
Mutaties voorzieningen	1.457		2.027	
Veranderingen in vlottende middelen:				
Vorderingen (-/-)	-38.907		60.526	
Schulden	52.592		18.745	
Totaal kasstroom uit bedrijfoperaties:		14.456		112.542
Ontvangen interest	746		3.015	
		746		3.015
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten:		15.201		115.556
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investeringen in MVA (-/-)	-30.228		-142.730	
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten:		-30.228		-142.730
Mutatie liquide middelen		-15.027		-27.174
Beginstand liquide middelen	1.342.124		1.369.298	
Mutatie liquide middelen	-15.027		-27.174	
Eindstand liquide middelen		1.327.098		1.342.124

Model VA: Vaste Activa

1 Activa

1.1.2 Materiele vaste activa

				Mutaties 2018					
	Cumulatieve aanschafwaarde per 1 januari 2018	Cumulatieve afschrijvingen tot en met 1 januari 2018	Boekwaarde per 1 januari 2018	Investeringen	Des-investeringen	Afschrijvingen	Cumulatieve aanschafwaarde per 31 december 2018	Cumulatieve afschrijvingen tot en met 31 december 2018	Boekwaarde per 31 december 2018
1.1.2.1 Gebouwen en terreinen	165.954	30.378	135.575	2.036		8.881	167.989	39.260	128.730
1.1.2.3 Inventaris en apparatuur	554.029	439.810	114.220	28.192	8.497	30.750	573.725	470.560	103.165
1.1.2.4 Overige materiële vaste activa	33.589	32.056	1.533	-		1.150	33.589	33.206	383
Materiële vaste activa	753.572	502.243	251.329	30.228	8.497	40.782	775.303	543.025	232.278

Toelichting:
De desinvestering van € 8.497 betreft de ontvreemding van laptops.

Onder inventaris en apparatuur vallen de posten meubilair, inventaris en ICT middelen.

Duurzame goederen worden geactiveerd bij een aanschafwaarde boven de € 1.000,-.

Onder andere vaste bedrijfsmiddelen vallen o.a. de vervoersmiddelen en onderwijsleerpakket.

Gehanteerde afschrijvingspercentages inventaris en andere vaste bedrijfsmiddelen per categorie:

		termijn in jaren	*percentage*
1.1.2.1	*- gebouwen (verbouw)*	*10*	*10%*
1.1.2.3	*- ICT*	*4*	*25%*
	- audiovisuele middelen	*12*	*8,3%*
	- meubilair	*10*	*10%*
	- overige inventaris	*3 en 10*	*33,3% en 10%*
	- inrichting vaklokalen	*15*	*7,5%*
1.1.2.4	*- leermiddelen*	*4*	*25%*
	- vervoersmiddelen	*5*	*20%*

Model VV: Voorraden en vorderingen

1.2.2 Vorderingen

		31 december 2018	31 december 2017
1.2.2.1	Debiteuren algemeen	32.717	1.138
1.2.2.2	Vorderingen op OCW	1	1
.2.2.10	Overige vorderingen	34.114	19.613
.2.2.14	Te ontvangen interest	590	88
.2.2.15	Overlopende activa overige	6.551	14.226
	Vorderingen	73.973	35.066
	Uitsplitsing		
	15790 - Nog te ontvangen bedragen	34.114	19.613
.2.2.10	Overige vorderingen	34.114	19.613
	15800 - Vooruitbetaalde lasten	6.353	13.888
	15822 - Rekening courant (Youforce)	-	338
	15840 - Transitorische posten	198	-
.2.2.15	Overlopende activa overige	6.551	14.226

Model EL: Effecten en Liquide middelen

1.2.4 Liquide middelen

		31 december 2018	31 december 2017
1.2.4.1	Kasmiddelen	76	285
1.2.4.2	Tegoeden op bankrekeningen	1.327.021	1.341.839
	Liquide middelen	1.327.098	1.342.124

Model EV: Eigen vermogen

2,1 Eigen vermogen

		Stand per 1 januari 2018	Resultaat	Overige mutaties	Stand per 31 december 2018
2.1.1.1	Algemene reserve	643.376	9.443		652.819
2.1.1.2	Bestemmingsreserve publiek	719.964	-58.662		661.302
2.1.1.3	Bestemmingsreserves privaat	49.565	-		49.565
	Eigen Vermogen	**1.412.904**	**-49.219**	**-**	**1.363.685**

Uitsplitsing

	21150 - Algemene reserve	643.376	9.443		652.819
2.1.1.1	Algemene reserve	643.376	9.443	-	652.819
	21210 - Bestemmingsreserve personeel	137.053	-71.162		65.891
	21230 - Bestemmingsreserve materieel	350.000	-		350.000
	21305 - Bestemmingsreserve onderhoud	232.911	12.500		245.411
2.1.1.2	Bestemmingsreserve publiek	719.964	-58.662	-	661.302
	21300 - Bestemmingsreserve privaat	49.565	-		49.565
2.1.1.3	Bestemmingsreserves privaat	49.565	-	-	49.565

Toelichting:
De personele bestemmingsreserve is deels opgebouwd voor de lopende Bapo-verplichtingen.
De bestemmingsreserve materieel is opgenomen met betrekking tot voorgenomen nieuwbouw.
De bestemmingsreserve voor onderhoud is opgenomen voor toekomstige uitgaven voor groot onderhoud.

Model VL: Voorzieningen en langlopende schulden

2,2 Voorzieningen

		Stand per 1 januari 2018	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Rente mutatie (bij contante	Stand per 31 december 2018	Looptijd < 1 jaar	Looptijd 1 t/m 5 jaar	Looptijd > 5 jaar
2.2.1	Personele voorzieningen	21.200	1.457				22.657		11.503	11.155
	Voorzieningen	21.200	1.457	-	-	-	22.657	-	11.503	11.155
	Uitsplitsing									
	22100 - Voorziening jubilea	21.200	1.457				22.657		11.503	11.155
2.2.1	Personele voorzieningen	21.200	1.457	-	-	-	22.657	-	11.503	11.155

Model KS: Kortlopende schulden

2 Kortlopende schulden

		31 december 2018	31 december 2017
2.4.8	Crediteuren	42.275	32.520
2.4.9	Belastingen en premies sociale verzekeringen	79.060	66.417
2.4.10	Pensioenen	21.080	17.381
2.4.12	Overige kortlopende schulden	45.938	27.306
2.4.17	Vakantiegeld en vakantiedagen	58.653	50.790
	Kortlopende schulden	247.007	194.415

Uitsplitsing

	24700 - Af te dragen aan Belastingdienst	74.370	62.537
	24732 - Te betalen premie RF	4.690	3.880
2.4.9	Belastingen en premies sociale verzekeringen	79.060	66.417
	24800 - Te betalen pensioenbijdragen	21.080	17.381
2.4.10	Pensioenen	21.080	17.381
	24900 - Nog te betalen bedragen	44.938	27.180
	24930 - Te betalen netto salarissen	1.001	126
2.4.12	Overige kortlopende schulden	45.938	27.306
	24050 - Aanspraken vakantiegeld	58.653	50.790
2.4.17	Vakantiegeld en vakantiedagen	58.653	50.790

Model G: Verantwoording subsidies

G1. VERANTWOORDING VAN SUBSIDIES ZONDER VERREKENINGSCLAUSULE (Regeling ROS art. 13, lid 2 sub a en EL&I regelingen betrekking hebben op de EL&I subsidies)

Omschrijving	Kenmerk	Toewijzing Datum	bedrag toewijzing €	ontvangen t/m verslagjaar €	Prestatie afgerond Ja/Nee

G2. VERANTWOORDING VAN SUBSIDIES MET VERREKENINGSCLAUSULE (Regeling ROS art. 13, lid 2 sub B en EL&I regelingen betrekking hebben op de EL&I subsidies)

G2.A. Aflopend per ultimo verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Toewijzing Datum	bedrag toewijzing	ontvangen t/m verslagjaar	totale kosten	te verrekenen ultimo verslagjaar
			€	€	€	€
	totaal		-	-	-	-

G2.B. Doorlopend tot in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Toewijzing Datum	bedrag toewijzing	saldo 1 januari 2018	ontvangen in verslagjaar	lasten in verslagjaar	totale kosten 31 december 2018	saldo nog te besteden 31 december 2018
			€	€	€	€	€	€
	totaal		-	-	-	-	-	-

ONO Onderwijs Netwerk Ondernemen

Het bestuur heeft geen subsidie ontvangen met betrekking tot Onderwijs Netwerk Ondernemen.

Model OB: Opgave overheidsbijdragen

3,1 Rijksbijdragen

		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
3.1.1.1	Rijksbijdrage OCW	1.911.678	1.869.481	1.913.611
3.1.3.1	Doorbetalingen Rijksbijdrage Samenwerkingsverba	51.984	49.521	54.970
	Rijksbijdragen	1.963.662	1.919.002	1.968.581

3,2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies

		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
3.2.2.2	Overige gemeentelijke en GR-bijdragen en -subsic	30.563	12.000	28.659
3.2.2.3	Overige overheden	33.763	35.000	38.726
	Overige overheidsbijdragen en -subsidies	64.326	47.000	67.385

Model AB: Opgave andere baten

4 Overige baten

		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
3.5.5	Ouderbijdragen	2.130	5.754	5.968
3.5.9	Opbrengst catering	483	1.500	491
3.5.10	Overige	12.524	5.500	13.141
	Overige baten	15.136	12.754	19.599

Model LA: Opgave van de lasten

4 Lasten

4,1 Personele lasten

		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
4.1.1	Lonen en salarissen	1.538.037	1.435.021	1.434.283
4.1.2	Overige personele lasten	195.431	154.500	268.488
4.1.3	Af: Ontvangen vergoedingen	26.155	7.500	6.490
	Personele lasten	1.707.313	1.582.021	1.696.281
	Uitsplitsing			
4.1.1.1	*Brutolonen en salarissen*	*1.171.736*	*1.102.047*	*1.105.332*
4.1.1.2	*Sociale lasten*	*192.700*	*173.453*	*173.970*
4.1.1.5	*Pensioenpremies*	*173.602*	*154.521*	*154.982*
	Lonen en salarissen	1.538.037	1.430.021	1.434.284
4.1.2.1	*dotaties voorzieningen*	1.457	1.000	2.027
4.1.2.2	*personeel niet in loondienst*	129.903	100.000	203.984
4.1.2.3	*overige*	64.071	53.500	62.477
	Overige personele lasten	195.431	154.500	268.488

4,2 Afschrijvingslasten

		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
4.2.2	Afschrijvingen materiele vaste activa	49.278	39.115	45.015
	Afschrijvingslasten	49.278	39.115	45.015

4,3 Huisvestingslasten

		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
4.3.1	Huurlasten	15.000	15.000	16.896
4.3.3	Onderhoudslasten	15.757	24.500	18.075
4.3.4	Energie en water	28.642	25.000	22.952
4.3.5	Schoonmaakkosten	26.815	27.000	27.211
4.3.6	Belastingen en heffingen ter zake van huisvesting	3.217	3.700	3.107
4.3.8	Overige huisvestingslasten	3.742	5.000	3.570
	Huisvestingslasten	93.173	100.200	91.811

4,4 Overige lasten

		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
4.4.1	Administratie en beheer	50.843	42.000	43.957
4.4.2	Inventaris en apparatuur	54.360	34.500	35.542
4.4.3	Leer- en hulpmiddelen	72.477	57.000	71.311
4.4.5	Overige	65.643	57.900	85.419
	Overige lasten	243.324	191.400	236.229
	Specificatie honorarium			
4.4.1.1	*Onderzoek jaarrekening*	6.958		
4.4.1.2	*Andere controle opdracht*			
4.4.1.3	*Fiscale adviezen*			
4.4.1.4	*andere niet-controle dienst*			
	Accountantslasten	6.958	-	-

Model FB: Financiële baten en lasten

6 Financiële baten en lasten

		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
6.1.1	Rentebaten	746	3.050	3.015
	Financiële baten en lasten	746	3.050	3.015

Model E: Overzicht verbonden partijen

Naam	Juridische vorm 2018
Samenwerkingsverband v.o. N.O.-Overijssel	Stichting

WNT: Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semi publieke sector

4.1: Vermelding bezoldiging topfunctionarissen

Vermelding topfunctionarissen en (vermelding alle bestuurders met dienstbetrekking)

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op PrO Hardenberg.

Het voor PrO Hardenberg toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 111.000, het WNT-maximum voor het onderwijs, klasse A.

Deze klasseindeling is gebaseerd op de uitkomsten van de complexiteitsvragen die als volgt zijn vastgesteld:

Gemiddelde totale baten	2
Gemiddeld aantal studenten	1
Gewogen aantal onderwijssoorten	1
Totaal aantal complexiteitspunten	4

2018

Bedragen x € 1	H.K. Kremer	J. Winters
Functiegegevens	Directeur	Bestuurder
Aanvang en einde dienstvervulling in 2018	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1	0,4
(fictieve) dienstbetrekking	ja	ja

Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkosten vergoeding	78.531	38.787	
Beloning betaalbaar op termijn	12.303	6.161	
Subtotaal	90.834	44.948	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaxium	111.000	44.400	
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-548	Betreft overschrijding die in
Totale bezoldiging	**90.834**	**44.400**	maart 2019 is terugbetaald.

Gegevens 2017	H.K. Kremer	J. Winters
	Directeur	Bestuurder
Aanvang en einde dienstvervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor 2017 in fte	1	0,40
Dienstbetrekking	Ja	Ja
Beloning plus belastbare onkosten vergoeding	77.232	35.814
Beloning betaalbaar op termijn	11.524	5.828
Subtotaal	88.756	41.642
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaxium	107.000	42.800
Totale bezoldiging 2017	**88.756**	**41.642**

Bedragen x € 1	J. Bakker	L.H.G. Hoekerswever	J.W. Huisman	G. van der Wel
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde dienstvervulling in 2018	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 07/02	01/01 - 31/12
Bezoldiging				
Bezoldiging	-	-	-	-
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaxium	16.650	11.100	11.100	11.100
Totale bezoldiging	**-**	**-**	**-**	**-**

Gegevens 2017	J. Bakker	L.H.G. Hoekerswever	J.W. Huisman	G. van der Wel
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde dienstvervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Bezoldiging	-	-	-	-

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Vordering OC&W:

De vordering op OC&W houdt verband met het betaalritme bij het voortgezet onderwijs en is het verschil tussen de 32% die het ministerie voor de periode augustus-december beschikbaar stelt, en de 42% (5/12e) waar de school officieel recht op heeft, zijnde € 121.471.
Aangezien op 01-01-2006 de nieuwe lumpsumverstrekking begon op kalenderjaarbasis is dit bedrag door de school op dit moment niet invorderbaar. Omdat de verwachting is dat deze vordering ook de komende jaren niet kan worden geïnd, is voor dit bedrag een voorziening gevormd.

Contract Preadyz:

Met Preadyz is een dienstverleningsovereenkomst afgesloten voor de periode 2019 tot en met 2021. De jaarlijkse kosten hiervan bedragen € 24.200 inclusief BTW.

Voorziening duurzame inzetbaarheid:

In het kader van de Regeling Duurzame Inzetbaarheid is een inventarisatie gedaan onder het personeel, maar er zal geen gebruik worden gemaakt van de rechten tot sparen hiervoor.

Eenergiecontract:

Met DVEP is een contract afgesloten voor de periode van 1 januari 2015 tot en met 31 december 2020 voor de levering van elektriciteit.
De jaarlijkse kosten hiervan bedragen ca. € 16.000 per jaar inclusief BTW.

Met Eneco is een contract afgesloten voor de periode van 1 januari 2015 tot en met 31 december 2020 voor de levering van gas.
De jaarlijkse kosten hiervan bedragen ca. € 12.000 per jaar inclusief BTW.

Kopieercontract
Met Bruinsma is een kopieercontract afgesloten voor de periode van 1 juli 2017 tot en met 1 oktober 2023.
De jaarlijkse huurkosten bedragen ca. € 1.600 inclusief BTW.

Huur gymlokaal
Van de gemeente Hardenberg wordt een gymlokaal gehuurd.
De kosten hiervoor bedragen ca. € 15.000 per jaar

Schoonmaakcontract
Met schoonmaakbedrijf K. Harms VOF is een contract afgesloten voor de periode van 1 augustus 2011 tot en met 1 augustus 2013. Dit contract wordt telkens stilzwijgend met een jaar verlengd. De jaarlijkse kosten bedragen ca. € 25.000.

Bestemming van het resultaat

Vanuit de statuten zijn geen nadere bepalingen opgenomen met betrekking tot de bestemming van het resultaat.
Het voorstel voor de resultaatbestemming is als volgt:

Resultaat 2018

9.443	wordt toegevoegd aan de algemene reserve
-58.662	wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve publiek
-49.219	totaal resultaatverdeling

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die van invloed zijn op de waardering van de in de balans getoonde posten of het resultaat.

Ondertekening door bestuurders en toezichthouders

College van bestuur:

- De heer J. Winters

Raad van Toezicht:

- De heer J. Bakker
- Mevrouw L.H.G. Hoekerswever
- Mevrouw J.W. Huisman
- Mevrouw G. v.d. Wel

Datum vaststelling jaarrekening:

Controle verklaring van de onafhankelijke accountant

AKSOS

Stichting voor Christelijk Praktijkonderwijs voor Hardenberg en omgeving
Verlengde Korte Steeg 18
7772 RZ HARDENBERG

Datum	Behandeld door	Kenmerk
21 juni 2019	C. Elsinga RA EMA	8115/MB/CE/RvdB

Aan: de raad van toezicht en het bestuur van Stichting voor Christelijk Praktijk-onderwijs voor Hardenberg en omgeving

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting voor Christelijk Praktijk-onderwijs voor Hardenberg en omgeving te Hardenberg gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting voor Christelijk Praktijkonderwijs voor Hardenberg en omgeving op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de staat van baten en lasten over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting voor Christelijk Praktijkonderwijs voor Hardenberg en omgeving, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland.

Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Geen controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5 lid 1(j) Uitvoeringsregeling WNT
In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij geen controlewerkzaamheden verricht op gegevens in de WNT-verantwoording, of het ontbreken daarvan, op grond van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 onderdeel j Uitvoeringsregeling WNT. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie
Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- bestuursverslag;
- overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf '2.2.2 Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf '2.2.2 Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de raad van toezicht en het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.
In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de

Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
    - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
    - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn

  het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Groningen, 21 juni 2019

AKSOS Assurance B.V.

w.g. drs. M. Bruinsma RA

Gegevens over de rechtspersoon

Algemene gegevens

Bestuursnummer	29850
Naam instelling	PrO Hardenberg

Adres	Verlengde Korte Steeg 18
Postcode	7772 RZ
Plaats	Hardenberg
Telefoon	0523267700
E-mailadres	j.winters@prohardenberg.nl
Website	www.prohardenberg.nl

Contactpersoon	Dhr. J. Winters
Telefoon	0523267700
E-mailadres	j.winters@prohardenberg.nl

Leerlingaantallen (t-1)

2018	137
2017	141
2016	144
2015	156